

”Det kändes som man skulle ha varit inne i böken.”
Högläsning av skönlitteratur i en språkbadsklass

Tiia Mensio
Pro gradu-avhandling i nordiska språk
Humanistiska fakulteten
Handledare: Hanna Lehti-Eklund
Helsingfors universitet
November 2020

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		
Tekijä – Författare – Author Tiia Mensio		
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Det kändes som man skulle ha varit inne i böken.” Högläsning av skönlitteratur i en språkbadsklass		
Oppiaine – Läroämne – Subject Pohjoismaiset kielet, toinen kotimainen kieli		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year 11/2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 58 + 3
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Tavoitteet. Keväällä 2020 luin kielikylypoppilailleni ääneen Karin Erlandssonin romaanin <i>Pärlfiskaren</i>. Lukuprojekti kuului tutkimukseeni, jossa yksi tavoitteistani oli vaikuttaa oppilaiden lukuintoon ja saada oppilaat kiinnostumaan erityisesti ruotsinkielisen kaunokirjallisuuden lukemisesta. Tavoitteenani oli myös parantaa oppilaiden kielitaitoa: kielikylypoppilaat oppivat ruotsin kielen suullisesti jo varhaisessa vaiheessa, mutta heidän kirjallinen kielitaitonsa ei välttämättä ole yhtä vahva. Ääneen lukemalla tahdoin saada heidät sekä ymmärtämään kirjan tekstin paremmin että oppimaan uutta sanastoa ja jo osatun sanaston oikeinkirjoitusta.</p> <p>Menetelmät. Tutkimusmenetelmäni on tapaustutkimus. Tutkin yksittäistä luokkaa ja heidän vastauksiaan esittämiini kysymyksiin kirjasta sekä heidän kommenttejaan kirjaan liittyvissä keskusteluissamme. Lisäksi käytin kyselylomaketta ottaakseni selvää, miten oppilaat kokivat ääneen lukemisen. Lukemismenetelmäni oppitunneilla oli seuraavanlainen: minä opettajana luin ääneen ja samalla oppilaat pystyivät keskittymään seuraamaan kirjan tekstiä ääneen luetun mukaisesti.</p> <p>Johtopäätökset. Kielikylypoppilaat hyötyvät ääneen lukemisesta, jossa he saavat itse samalla seurata tekstiä. Heidän lukunopeutensa kasvaa eivätkä he juutu hankaliin kohtiin tekstissä, koska he eivät ”ehdi”. Silti he ymmärtävät hankalatkin kohdat kontekstin perusteella. Oppilaat oppivat myös paljon kielestä: uutta sanastoa, ääntämistä ja oikeinkirjoitusta. He oppivat käyttämään uutta sanastoa myös kirjoittaessaan vastauksia sekä keskustellessaan kirjan tapahtumista. Oppilaat oppivat ajattelemaan asioita eri perspektiivistä, ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan kielikylykielellä niin suullisesti keskusteluissa kuin kirjallisissa vastauksissa. He oppivat pohtimaan myös eettisiä kysymyksiä, joita kirjasta nousi. He oppivat tuottamaan luovaa, dialogista tekstiä kirjan pohjalta. Tämänlainen työskentely täyttää myös vuoden 2014 opintosuunnitelman asettamia tavoitteita.</p> <p>Ääneen lukemisella on todettu olevan positiivisia vaikutuksia oppilaiden lukuintoon. Vanhempien ja ystävien lukuinnostus tarttuu, mutta erityisesti opettajan kiinnostus lukemiseen välittyy oppilaisiin. Sillä, että koulussa panostetaan lukemiseen ja oppilaille tarjotaan heille merkityksellistä, sekä kieli- että ikätasoltaan sopivaa luettavaa, on merkittävä vaikutus oppilaan lukuinnon kehittymiseen.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kielikyly – kaunokirjallisuus – kielenopetus – toisen kielen oppiminen – språkbud – skönlitteratur – språkundervisning – andraspråksinlärning		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Innehåll

1	Inledning.....	3
1.1	Val av ämne.....	3
1.2	Ämnet och dess kontext	4
1.3	Syfte och forskningsfrågor	4
1.3.1	Undersökningens syfte.....	4
1.3.2	Forskningsfrågorna	6
1.4	Disposition.....	7
2	Bakgrund och teoretisk referensram	8
2.1	Språkbadsundervisning i Finland	8
2.1.1	Läroplanen	9
2.2	Andraspråksinlärning och att läsa på språkbadspråket	13
2.3	Skönlitteratur i klassrummet	14
2.4	Högläsning.....	16
3	Metod och material	19
3.1	Metod.....	19
3.1.1	Högläsningmetoden.....	19
3.1.2	Dokumentation	22
3.1.3	Etiska överväganden	22
3.2	Material	23
3.2.1	Klassboken.....	23
3.2.2	Elevernas svar	23
3.2.3	Frågeformuläret	24
3.2.4	Timplanerna.....	24
4	Analys av resultaten.....	32
4.1	Elevernas svar på frågorna om boken	32
4.2	Elevernas syn på läsprojektet	42
4.3	Svaren på forskningsfrågorna.....	46
5	Sammanfattning och diskussion	48
6	Slutsatser.....	54
	Källor.....	55
	Bilaga 1 Tillståndsblanketten	59
	Bilaga 2 Frågeformuläret.....	60

1 Inledning

När jag själv lärde mig läsa som barn, tyckte jag mycket om sagokassetter med Disney-berättelser. Den lilla sjöjungfrun var min favorit. Man kunde bara sätta kassetten in i spelaren, trycka på play-knappen och öppna boken som följde med kassetten. Det var lätt att följa med i texten då rösten på kassetten läste högt samma text.

Fast mina elever gick redan på fjärde klassen då jag gjorde min undersökning, tänkte jag ändå att ett likadant sätt att lyssna och läsa skulle fungera bra med dem. Mina elever går i språkbud och deras skolspråk är deras andraspråk, svenska.

Jag valde att läsa högt en modern klassiker för mina elever på ett sätt som, enligt min mening, de skulle dra nytta av så mycket som möjligt: att läsa högt samtidigt som eleverna skulle följa med i texten. Det känns skönt att skriva om högläsning och litteracitet samtidigt som min äldre dotter läser högt för sin lillasyster.

1.1 Val av ämne

Jag ville undersöka användning av skönlitteratur i språkundervisningen, eftersom jag tycker att det är både nyttigt och väldigt intressant att läsa skönlitteratur i skolan. Jag hade just börjat mitt vikariat som klasslärare i en språkbudsklass och såg min chans att undersöka läsning hos mina egna elever. Samtidigt skulle jag kunna ge eleverna en läsoplevelse.

Jag läser högt till mina egna barn eftersom jag tycker att det är både roligt och nyttigt för deras språkutveckling. Man läser högt till barnen i daghemmet och det är speciellt viktigt i språkbudsdaghem. Ändå läser man inte högt för barnen hemma så mycket man borde. Det är bråttom också i skolan och därför finns det inte mycket tid för högläsning där heller. Efter att ha kopplat dessa tankar valde jag att undersöka min egen klass genom att läsa högt för dem.

1.2 Ämnet och dess kontext

Några av mina elever läser väldigt mycket på fritiden: de är väldigt intresserade av det svenska språket och motiverade att lära sig. Ändå finns det några som läser nästan inte alls. De tycker inte om att gå i språkbud och tycker inte om svenskan heller. De vill inte läsa eftersom det känns svårt, speciellt på svenska. Och så finns det fortfarande några som finns däremellan: som tycker att det är helt trevligt att gå i språkbud, de läser ibland och kämpar inte väldigt mycket för att förstå.

Frågorna som jag funderade över var dessa: Hur skulle man kunna erbjuda eleverna (speciellt de svaga läsarna) en upplevelse av en bok? Läser man högt för dem hemma? Jag ska läsa för dem. Är det svårt att läsa tjocka böcker på svenska och förstå texten? Så läser vi tillsammans. Eleverna behöver inte förstå vartenda ord. De förstår ganska mycket i sammanhanget, och då de hör och ser ordet samtidigt, blir det kanske lättare (så småningom) att lära sig den rätta stavningen på orden.

Problemet är att i litteraturundervisning genom denna metod blir eleverna lite passiva, eftersom de inte har en chans att läsa högt själva, men i språkbudet får de använda muntlig svenska ändå, även då de läser högt ur textböcker.

Det går inte att mäta ordentligt om eleverna egentligen lär sig bättre genom denna metod. Meningen är inte heller att de ska lära sig vartenda ord i romanen.

1.3 Syfte och forskningsfrågor

Studiens syfte är att ta reda på om eleverna förstår romanens text bättre genom att man läser högt för dem i klassen samtidigt som de följer med i texten. Jag vill också ta reda på om det går att få eleverna att intressera sig av läsning (på språkbudsspråket eller överhuvudtaget) genom att göra läsningen "lättare" (att de förstår bättre) samt erbjuder dem upplevelsen av en bok.

1.3.1 Undersökningens syfte

När jag utförde undersökningen vikarierade jag som klasslärare i en språkbudsklass i en lågstadieskola i huvudstadsregionen. I min klass (årskurs 4) hade jag både starka och svaga läsare. Man kunde märka av de starka läsarna att de läser mycket hemma (både på finska och på

språkbadspråket svenska), på samma sätt som man kunde märka av de svaga läsarna att de läser hemma väldigt lite eller inte alls.

Fast det är bra och nyttigt att läsa på egen hand, är det också viktigt för ett barn att någon läser högt för henne (Pihlgren 2019: s. 2; Heimer 2016, ss.16–17 i Lunneryd & Muric 2018 s. 1). Jag vet att hemma hos några av mina elever läses det högt för dem, men oftast eller alltid sker det på finska. Det här är helt naturligt eftersom elevernas modersmål är finska och hela idén med språkbadet är att svenskan är skolans språk och inte pratas hemma (bortsett från läxor osv.). Enligt *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* (s. 92) är det ändå viktigt att stödja språkbadspråket också hemma. Enligt min mening kan detta ske genom att till exempel erbjuda barnet litteratur på språkbadspråket.

Eftersom det är nyttigt att få uppleva högläsning och speciellt eftersom det kanske inte läses hemma hos alla mina elever, vill jag ge mina elever en chans att uppleva det på svenska. Vanligtvis får de själva turvis läsa högt på lektionerna när det gäller en lärobok eller en skönlitterär bok. I den här undersökningen gör jag på ett annat sätt, alltså det är jag som kommer att läsa högt, medan eleverna får själva dyka in i boken, följa med i texten och uppleva berättelsen.

Jag har också märkt att några av mina elever kan ha svårigheter med att förstå hela texten om de fastnar vid ett visst ord som de inte förstår; det kan vara svårt att fortsätta läsa även om man skulle hoppa över det svåra ordet. Det är också därför jag vill arbeta på det här sättet med denna bok. Jag vill visa mina elever att det går att läsa vidare och hänga med i berättelsen även om det skulle finnas enstaka ord som de inte förstår.

Jag tycker att det är viktigt att man läser högt speciellt i språkbadet där eleverna inte studerar på sitt modersmål. I daghemmet läser läraren högt på språkbadspråket varje dag, men i skolan läser eleverna för det mesta på egen hand.

Några elever läser mycket, några inte alls. Det finns några som läser hemma också på språkbadspråket, men för de flesta verkar det vara utmanande att läsa på svenska. Syftet för min undersökning är att ta reda på hur man kan få eleverna att läsa överhuvudtaget och speciellt att läsa på sitt språkbadspråk. Jag vill ta reda på om min metod hjälper eleverna att märka att det inte är så skrämmande att läsa på svenska.

Ibland finns det ord eller uttryck som eleverna inte förstår om de bara läser dem som text. När de hör dem uttalade förstår de för det mesta genast vad ordet betyder, eftersom de har hört ordet men inte känner igen det i sin skrivna form. Därför valde jag att läsa så att eleverna ser texten samtidigt som de lyssnar.

Enligt *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* (s. 235–238) används det tämligen mycket skönlitteratur i språkbadsundervisningen, men ändå är det ibland svårt för eleverna att förstå vad det egentligen står i texten. I språkbadsundervisningen är det ofta läraren som läser högt ur boken och eleverna lyssnar eller så läser eleverna turvis ur varsin bok. Den senare nämnda metoden gör att läsningen blir mekanisk, alla hänger inte med, det blir en paus då någon har sysslat med något helt annat och inte kan hitta rätt ställe i texten. Det kan också vara så spännande att vänta på sin egen tur att läsa att man inte kan koncentrera på det som de andra läser.

Det är därför att eleverna, enligt min mening, skulle lära sig nya ord och uttryck bättre, förstå vad det står i texten samt till och med få upplevelsen av läsningen, känslan att man inte skulle vilja sätta bort boken utan fortsätta läsa.

Mitt mål med undersökningen är att eleverna skulle bli modigare i att läsa på sitt språkbadsspråk och inte låta det störa om det finns något i texten som de inte förstår. Mitt andra mål är att eleverna skulle lära sig nytt om det svenska språket och kunna till exempel kombinera orden och uttrycken som de hör med deras skriftliga motsvarigheter. Mitt tredje mål är att eleverna skulle börja läsa mera på vilket språk som helst, men speciellt på sitt språkbadsspråk, svenska.

1.3.2 Forskningsfrågorna

Mina forskningsfrågor är följande:

1. Hur påverkar högläsningen elevernas förståelse av texten?
2. Hur påverkar högläsningen elevernas språkinläring?
3. Hur påverkar högläsningen elevernas intresse för läsning?

1.4 Disposition

I inledningskapitlet berättar jag om ämnets bakgrund och varför jag har valt just detta ämne. Jag berättar också om forskningens syfte och vilka forskningsfrågor som jag vill ha svar på. I det andra kapitlet berättar jag mer noggrant om ämnets bakgrund samt olika teorier med hjälp av vilka jag kommer att behandla mitt ämne. Det tredje kapitlet kommer att handla om metod och material. Jag berättar närmare om mitt metodval samt presenterar materialet som jag kommer att forska i i denna avhandling. I det fjärde kapitlet kommer jag att berätta om de resultat som jag har fått efter att ha forskat i materialet samt att analysera resultaten med hjälp av de teorier som jag presenterade i kapitel två. Det femte kapitlet har jag reserverat för diskussion om ämnet och de resultat jag fått samt analysen jag gjort. Det sjätte kapitlet är ägnat åt de slutsatserna jag har dragit om min undersökning.

2 Bakgrund och teoretisk referensram

Språkbud (*immersion education* på engelska) som metod uppstod i Kanada på 1960-talet. Denna tvåspråkiga metod var frivillig att delta i och syftade på att få engelskspråkiga elever till att lära sig franska. Metoden bygger alltså på landets minoritetsspråk och den har spridits från Kanada till t.ex. Irland och Finland (i 1989). Metoden syftar till funktionell tvåspråkighet: eleverna lär sig språket genom att höra det och så småningom att använda det själva. Lärarna fungerar som språkliga modeller till elever och använder enbart antingen språkbudsspråket eller skolans språk med eleverna. (Fortune & Tedick (red.) 2008, 4–5; Christian, Fortune & Tedick (red.) 2011, 2; Wikipedia)

Det kanadensiska språkbudet i franska var planerat så att barnen skulle börja tidigt i programmet: antingen i förskolan eller på första klassen i skolan därför att ju tidigare de börjar använda språket, desto bättre lär de sig det. Språkbud skulle också ha en positiv påverkan på barnens attityder till det franska språket. Metoden har likadana mål när det gäller språkbud i svenska språket i Finland. Ändå börjar barnet i språkbudet typiskt redan det år då hon fyller 4 år. (Fortune & Tedick (red.) 2008, 4–5; Christian, Fortune & Tedick (red.) 2011, 2; Wikipedia)

Här berättar jag om de centrala begreppen som hör till min undersökning. Det har forskats mycket i språkbud, andraspråksinläring samt högläsning och det ska jag presentera här.

2.1 Språkbadsundervisning i Finland

Tidigt fullständigt språkbud är ett program genom vilket man lär sig språket genom att höra och själv använda det: programmet riktar på funktionell tvåspråkighet. Programmet är avsett för barn som inte har språkbudsspråket som modersmål utan idén är att de ska lära sig språket inom programmet. I Finland börjar programmet tidigast när barnet är tre år gammalt, alltså vanligtvis på hösten det året då barnet fyller 4 år. Ändå går det att börja också som 5- eller 6-åring (i början av förskolan), speciellt om man köar för en plats: språkbud är ett populärt program och tyvärr är det bara ett visst antal barn som kan tas med. Man fortsätter i språkbudsprogrammet under hela den grundläggande utbildningen. Det mesta av undervisningen sker på språkbudsspråket, men en del också på skolans språk. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 94)

När barnet börjar i tidigt fullständigt språkbud (härefter: språkbud) sker det helt och hållet på språkbudsspråket: andelen undervisning på språkbudsspråket är alltså närmare 100 % i småbarnspedagogik och förskoleundervisning. Andelen undervisning på språkbudsspråket minskar ju äldre barnet blir: i årskurserna 1–2 i skolan är den cirka 90 % och i årskurserna 3–4 är den endast cirka 70 %. I årskurserna 5–9 är andelen i medeltal 50 %, vilket är också minimumandelen undervisning på språkbudsspråket. I det här skedet är barnets språkkunskaper i språkbudsspråket redan så starka att andelen undervisning på språkbudsspråket kan tryggt minskas till cirka 50 %. Andelen undervisning på språkbudsspråket beräknas utifrån det totala timantalet på årskursen. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 94)

Målet med språkbudet är att alla läroämnen undervisas på både språkbudsspråket och skolans undervisningsspråk under hela den grundläggande utbildningen. Ändå undervisas de inte på båda språken samtidigt, eftersom det skulle vara förvirrande för eleverna. Lärarna pratar antingen språkbudsspråket eller skolans undervisningsspråk med eleverna, de är alltså språkmodeller för sitt språk och har en enspråkig roll i språkbudet. Det är alltså principen “en lärare, ett språk” som gäller. Undervisningsmaterialet ska också vara på samma språk som undervisningen. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 94)

2.1.1 Läroplanen

I *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* står det om undervisning på två språk samt mera specifikt om språkbud. I kapitel 10.1 *Mål och utgångspunkter för undervisning på två språk* står det att målet för den svenskspråkiga språkbudsundervisningen är att eleverna ska uppnå goda och mångsidiga kunskaper i både skolans undervisningsspråk, vanligtvis finska, och i målspråket (svenska i min undersökning); eleverna ska uppnå grunderna i alla ämnen, dvs. också i språkbudsspråket. Eleverna undervisas i både modersmål och litteratur samt i språkbudsspråket, men också i andra läroämnen på båda språken (fast inte på båda språken samtidigt: t.ex. på högstadiet undervisas vissa kurser i t.ex. matematik på språkbudsspråket och vissa på finska). Båda språken utnyttjas i skolans vardag, också utanför undervisningen (alltså på rasterna, i matsalen och så vidare). (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 92)

Det är utbildningsanordnaren, alltså skolan, som lokalt fastställer innehållet och timantalet på undervisningen i språkbudsspråket som oftast är samtidigt elevens A1-språk. Naturlig

kommunikation och interaktion på båda språken (på skolans undervisningsspråk och på språkbadspråket) hör till språkbadsundervisningen såsom praktisk undervisning och elevernas aktiva användning av språken. Det är också mycket viktigt att arbeta tillsammans med elevernas vårdnadshavare: skolan är en viktig del av livet och den kräver mycket arbete också hemma. Vårdnadshavarna ska stödja elevens utveckling i båda språken. Naturligtvis kan inte alla vårdnadshavare till språkbads elever svenska alls, men vårdnadshavarna ska ge eleven tillgång till språkbadspråket också utanför skolan, naturligtvis inom familjens möjligheter: till exempel litteratur (via biblioteket) eller teater. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 92)

Svenska som språkbadspråk undervisas som modersmålsinriktad A-lärokurs. I modersmålsinriktad svenska i årskurserna 3–6 får tvåspråkiga elever (dvs. språkbads elever) möjlighet att fördjupa sina kunskaper i det svenska språket och svenskspråkig kultur. Undervisningen sker som antingen A1-språk eller A2-språk med respektive minimumveckotimmar. I *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* (s. 235–238) finns de gemensamma målen (T=tavoitteet) för modersmålsinriktad undervisning i A-svenska samt innehållen (S=sisällöt) som hör till målen. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

Det finns tre mål för årskurserna 3–6 som har att göra med att växa till en kulturell mångfaldighet och språkmedvetenhet. Det första målet (T1) är att uppmuntra eleven att intressera sig för den språkliga och kulturella rikligheten (t.ex. genom läsecirklar, biblioteksbesök, författarbesök, teater, bio), att hjälpa eleven hitta svenskspråkigt material som stödjer hennes inläring samt att styra eleven till att lägga märke till särdragen hos den svenskspråkiga kulturen. Det andra målet (T2) är att motivera eleven att uppskatta sin egen språkliga och kulturella bakgrund: det finns elever som inte uppskattar sitt kunnande i svenskan förrän senare i livet. Eleverna ska också motiveras att uppskatta finskans och svenskans ställning som nationalspråk samt att möta människor utan värderande förhandsantaganden: alla är jämlika. Det tredje målet (T3) är att styra eleven till att iaktta fenomen som förenar och skiljer språk samt väcka elevens nyfikenhet mot sin egen två- eller flerspråkighet samt tvåkulturalitet: det är nyttigt att kunna flera språk och att vara språkmedveten hjälper i språkinläringen. Det är en rikedom att gå i språkbad och kunna flera språk. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

Dessutom finns det ett fjärde mål (T4) som har med språkstudiekunskaper att göra. Det är att tillsammans med klassen bekanta sig med undervisningens mål (Varför går eleverna i skolan?)

Vad ska man lära sig?) samt skapa en kreativ studieatmosfär där det viktigaste är att få fram sitt meddelande (det gör ingenting om man säger något som inte är grammatiskt korrekt) samt uppmuntrande inläring tillsammans. Till alla dessa hör det första innehållet (S1) som har att göra med växten till kulturell mångfald och språkmedvetenhet. Eleverna bekantar sig med egenskaper och släktrationer mellan svenskan och de andra nordiska språken. Dessutom jämför eleverna skillnaderna mellan de finlandssvenska och sverigesvenska varianterna och funderar på sin egen språkliga och kulturella bakgrund och tvåspråkiga kulturidentitet. Eleverna tar reda på och diskuterar om Finlands national- och minoritetsspråk samt deras betydelse för individen och hela gemenskapen. Eleverna lägger märke till vad som är gemensamt för alla språken samt hur de kan använda och utveckla sina egna språkkunskaper. Eleverna övar på uppskattande språkanvändning i olika interaktionstillfällen. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

Det femte målet (T5) handlar också om språkstudiekunskaper: att styra eleven till att ta ansvar för sina egna språkstudier, också med hjälp av informations- och kommunikationsteknologi samt uppmuntra eleven att träna upp sina språkkunskaper mångsidigt och aktivt till exempel genom att leta efter intressant svenskspråkigt material. Det är alltså viktigt att eleven är aktiv och använder språket också på fritiden till exempel genom att läsa eller titta på tv-serier på språkbadsspråket. Innehåll 2 (S2) om språkstudiekunskaper hör hit. Man lär sig att planera verksamhet tillsammans, ge respons och ta emot den samt att ta ansvar. Dessa är viktiga kunskaper inte bara i grundstudierna utan också senare i livet, till exempel i fortsatta studier och i arbetslivet. Lärarna styr elever till att lägga märke till det svenska språket runt omkring sig (t.ex. media, kultur, litteratur), att utnyttja det och att utveckla sina egna kunskaper i det svenska språket med hjälp av det. Man lär sig effektiva sätt att studera språk såsom aktivt utnyttjande av nya ord och strukturer i egen kommunikation, metoder för att minnas dem, att komma fram till betydelsen på ett obekant ord i sammanhangen (till exempel när man läser skönlitteratur). Man lär sig att bli van vid att utvärdera sina egna språkkunskaper till exempel med hjälp av den europeiska språkportfolion. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

Målen 6–8 (T6, T7 och T8) riktar sig mot utvecklande språkkunskaper och kunskapen att arbeta i interaktion. Det sjätte målet (T6) är att uppmuntra eleven till att delta i diskussioner om många olika slags teman som är lämpliga för elevens åldersnivå och livserfarenhet. På detta sätt kan eleven lära sig uttrycka sina egna åsikter om olika saker med hjälp av språkbadsspråket. Det sjunde målet (T7)

är att stödja elevens initiativförmåga i kommunikation (att eleven vågar öppna munnen och börja prata språkbadsspråk med någon), i användning av kompensationsmetoder samt betydelseförhandlande. Det åttonde målet (T8) är att hjälpa eleven att känna igen kulturella drag på kommunikationen och stödja elevens konstruktiva interkulturella kommunikation. Målen nummer nio och tio (T9 och T10) har att göra med de utvecklande språkkunskaperna, varav T9 riktar sig mot kunskapen att tolka texter. Målet är att erbjuda eleven möjligheter till att höra och läsa många olika slags texter som är både meningsfulla, allmänspråklig och allmänfattlig. Texterna ska komma från olika källor och de ska tolkas med hjälp av olika strategier. Detta mål har starkt med min undersökning att göra. T10 handlar om att producera texter. Läraren ska styra eleven till att producera texter som har med det vardagliga livet att göra samt att lära sig att använda de tolkade texterna till att producera, dela och publicera samt behärskning av strukturer på både basnivå och mera krävande nivå. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

Till målen 6–10 hör innehåll 3 (S3) som har att göra med språkkunskaper som utvecklas, kunskapen att arbeta i interaktion samt kunskapen att tolka och producera texter. Eleven lär sig att höra, tala, läsa och skriva på svenska om olika slags teman. Centrala teman är jag själv, min familj, mina vänner, skolan, hobbyer och fritid samt livet i en svenskspråkig omgivning. Man väljer ämnen också tillsammans: utgångspunkten är intresse och aktualitet, synpunkten är jag och vi i Finland och i Sverige. Man väljer olika syften med språkbruket och man lär sig ordförråd och strukturer i sammanhang med olika texter. Därför är det viktigt att eleven läser också utanför skolan, på båda språken. När man väljer innehåll, ska man främja utvecklingen av elevernas språkkunskaper med hänsyn till elevernas tvåspråkiga och tvåkulturella bakgrund. Man lär sig hitta svenskspråkigt material i omgivningen: på nätet, på biblioteket, i gatuskyltar och så vidare. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

Målet med studieomgivningen och arbetssätten i modersmålsinriktad A-svenska i årskurserna 3–6 är att språkanvändningen ska vara så korrekt, naturlig och meningsfull för eleverna som möjligt. I arbetet betonas par- och smågruppsarbete samt inläring tillsammans i olika slags studieområden. För att nå målen i flerspråkighets- och språkuppföstran krävs det samarbete mellan lärarna: genom att kommunicera och planera innehåll tillsammans (t.ex. att upprepa vissa grammatiska begrepp) går det att medverka till att eleverna lär sig. Med hjälp av lek, sång, spel och drama får eleverna möjlighet att pröva sina växande språkkunskaper samt hantera attityder. Olika kommunikationskanaler och -medel används mångsidigt i undervisningen. Eleverna styrs till att

vara aktiva och självständiga samt att ta ansvar för sin egen inläring med hjälp av den europeiska språkportfolion eller liknande verktyg. Eleverna får möjligheter att bekanta sig med nordiska nätverk genom att använda svenska alltid när det är möjligt. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

När det gäller styrning, differentiering och stöd i modersmålsinriktad A-svenska i årskurserna 3–6, styrs eleverna till att använda sina språkkunskaper mångsidigt och modigt, utvidga sitt ordförråd, tillägna sig nya begrepp, förvandla sina tankar till ord och utveckla sina interaktionskunskaper. Eleverna uppmuntras till att läsa litteratur och andra texter som är lämpliga för deras språkkunskapsnivå. Eleverna styrs till att tillämpa läsförståelsestrategier, använda lämpliga studiestrategier och känna igen sina egna starka sidor. Kommunikativ övning stödjer utvecklandet av språkkunskaper hos eleverna. Eleverna med språkinläringssvårigheter erbjuds stöd. Undervisningen planeras så att den erbjuder utmaningar också för eleverna som gör snabbare framsteg. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238)

2.2 Andraspråksinläring och att läsa på språkbadspråket

I språkbadet undervisas både modersmål och litteratur och språkbadspråket (i detta fall modersmålsinriktad svenska) som har delvis gemensamma mål och innehåll. Samarbete mellan lärarna i dessa ämnen förutsätts så att innehållen i ämnen är likadana och så att målen kan nås. Eleverna lär sig läsa och skriva på språkbadspråket, eftersom undervisning i dem sker enbart på språkbadspråket i årskurserna 1–2; undervisning i modersmål och litteratur börjar alltså först på årskurs 3. Det är viktigt att eleverna får tillräckligt med undervisning på språkbadspråket i alla ämnen, dvs. i både läsämnen och konst- och färdighetsämnen. På detta sätt går det att stödja utvecklingen av språkbadspråket. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 94)

Lundahl (1998) skriver om elevers läsning på främmande språk. Enligt honom räcker det inte med endast läroboken utan den ska kompletteras med olika slags texter. Ändå måste eleverna få själva välja en intresseväckande bok bland några alternativ. För att kunna utveckla en bra läsförmåga och för att kunna klara sig av till exempel högskolestudier och informationsmängderna i vardagen krävs det att eleverna utvecklar sin läsförmåga och sina språkkunskaper på egen hand. (Lundahl 1998, 10). Jag tycker att detta är helt sant och det kanske fungerar med eleverna som inte behöver kämpa

mycket för sina studier. Ändå behöver de svaga läsarna som har det svårt med språken mycket stöd. I sådana fall kan läraren också differentiera sin undervisning: de svaga läsarna får till exempel välja en annan bok eller läraren kan arbeta genom en annorlunda metod med dessa elever eller tillämpa metoden så att den passar hela klassen. Läraren får helt enkelt inte lämna dessa elever ensamma med boken och utan det stöd som eleverna behöver: läraren måste anpassa sina metoder så att de passar också dessa elever.

Det är också viktigt att läraren och eleverna har något att samtala om. Det behövs litteratur som intresserar eleverna, är välskriven och spännande. Litteraturen ska vara meningsfull och motiverande för eleverna. Lundahl menar att läsglädje kan vara svår att uppnå men att inläringen förutsätter bra texter. (Lundahl 1998, 11). Jag håller med Lundahl om att det är ingen idé att läsa en ointressant och tråkig text med eleverna men själv tycker jag att genom att pröva olika läsmetoder går det att hitta läsglädjen. Jag tycker själv att klassdiskussionerna om den lästa litteraturen är säkert den mest givande delen av läsningen: alla får säga sin åsikt och tillsammans fundera saker som de inte förstod eller det som kommer att hända senare i boken.

2.3 Skönlitteratur i klassrummet

Mary Ingemansson berättar i sin bok *Lärande genom skönlitteratur. Djupläsning, förståelse, kunskap* (2017) mycket känslöväckande om läsandet i sin barndom, sin litterära omgivning samt om skolbiblioteket. Hon hänvisar (s. 14) till läsforskaren Frank Smith (2000): enligt honom finns det två grundläggande villkor för att man kan lära sig läsa: att det finns intressant material att läsa som är också meningsfullt till sin läsare samt att det ska finnas en vägledare (t.ex. en förälder eller en lärare) som är en förstående och mer erfaren läsare: som kan hjälpa till att tolka texten och hitta betydelser i texten. Därför är det, enligt min mening, viktigt att läraren läser också själv och är intresserad av läsning. Läraren är den som (i alla fall i skolan) fungerar som vägledare och hjälper eleven att förstå olika slags texter och innehåll samt uppmuntrar eleven till att läsa.

För att kunna utveckla sin läsning och litteracitet behöver barnet flera saker. För det första är det viktigt att det finns läsande vuxna förebilder: att barnet faktiskt ser dem läsa och att de läser högt och berättar sagor för barnet. Barnet ska också ha tillgång till litteratur: om inte hemma, så t.ex. hemma hos släktingar eller nära bekanta. Det kan också vara i skol- eller stadsbibliotek. Barnet behöver också både tid och motivation till att läsa: om barnet har t.ex. flera hobbyer med träningar

flera gånger per veckan, blir det ofta lite tid kvar till läsning. Ofta går det inte heller att läsa vad som helst: för att ha motivation till att läsa måste det finnas böcker som är intressanta och meningsfulla till läsaren (precis som sagt i föregående stycke). Ändå konstaterar Ingemansson att läsning i hemmen har minskat: enligt Läscentrumets undersökning (2020) är det 63 % av småbarnsföräldrarna som upplever att de inte läser tillräckligt mycket för sina barn. För det mesta beror detta på tidsbristen. Ingemansson fortsätter att det lyckligtvis finns föräldrar som läser för sina barn och besöker biblioteket tillsammans. (Ingemansson 2017, 16; Läscentrum 2020)

Ingemansson (2017, 18) fortsätter att det är viktigt att läsa långa löpande texter, att kunna tänka kring texterna och dra slutsatser av det. Ingemansson (s. 29) fortsätter att det ska vara antingen läraren eller bibliotekarien som känner klassen som väljer boken eller texten för eleverna att läsa. Boken får inte upplevas som för svår eller för lätt: nivån på både innehållet och språket måste vara lämplig för elevernas ålder. Skolan måste ta hand om att eleverna läser alla slags texter. Eleverna ska också förstå dessa texter och därför är det viktigt att diskutera om texterna tillsammans med läraren och andra eleverna. (Ingemansson 2017, 30)

Det är viktigt att läraren läser också själv och känner till barn- och ungdomslitteratur som genre. Då vet läraren vilka böcker som skulle vara spännande på flera nivåer och intresseväckande hos eleverna. Läraren ska också känna till vilka böcker som skulle ha lämplig språklig nivå för dem. Texten ska ha någonting att läsa mellan raderna och den ska också ställa etiska frågor till läsaren. Texten ska vara problematiserande på något sätt och det är det som ska leda till diskussioner i klassrummet och tolkas av läsarna. (Ingemansson 2017, 31)

Enligt Lukuklaani-undersökningens anslag 1/2020 stödjer kollektiv läsning elevernas läsmotivation. Lukuklaani-projektet stöds av Suomen kulttuurirahasto och projektet har som avsikt att stödja läskunnigheten hos barn och unga. Det vill också stödja skapandet av läsfrämjande miljöer. Undersökningen förverkligades vid Helsingfors och Åbo universitet genom enkäter med över 2000 svar. Undersökningens resultat baserar sig på analyserna av artiklarna och lärdomsproven inom projektet. (Lukuklaani, 2020)

Aaltonen (2020) sammanfattar i Lukuklaani-rapporten att det vanligaste skälet till att eleverna inte läser böcker i skolan är att det inte finns tillräckligt med undervisningstimmar för läsning. Ofta används skönlitteratur som något extra i andra ämnen är modersmålet: man ofta gör det när man differentierar undervisningen uppåt och då handlar det om starka läsare som vanligtvis läser mycket

också hemma. Detta hjälper inte de svaga läsarna som skulle behöva stöd och uppmuntrande till att läsa en hel bok. Att läsa längre texter utvecklar läskunnigheten och om man känner sig omotiverad att läsa skönlitteratur, kan man bli intresserad av faktaböcker istället. (Tainio mfl. 2019 i Aaltonen 2020)

2.4 Högläsning

Högläsning är mycket viktigt för barnet. Den utvecklar inte bara barnets språk utan också hennes identitet, empatiförmåga och förståelse för andra människor (Heimer 2016, 16–17 i Lunneryd & Muric 2018, 2) Högläsning är ett sätt att utmana barn i deras språkutveckling t.ex. i förskolan där barns språk, tanke och kunskapsutveckling ska stödjas (Bjar & Liberg 2010, 17 i Lunneryd & Muric 2019, 2).

Att läsa själv eller lyssna på högläsning av en text utvecklar kontextbundet språk och tänkande hos lyssnaren eller läsaren enligt Høien & Lundberg. Man måste själv föreställa sig händelserna i boken bortom ”här och nu”: böcker gör det möjligt att förflytta sig till när och var som helst. Söderbergh säger att barnet utvecklar kontextbundet språk när hon tidigt får ord för saker: detta utökade språk resulterar i en utökad tankevärld. Enligt Olaussen utvecklar barnet en förmåga att hantera text på olika sätt och så går det också att reflektera över innehållet. Detta kräver boksamtal genomförd av föräldrarna eller läraren. (Høien & Lundberg 1999, Söderbergh 1988, Olaussen 1989 i Dominković mfl. 2006, 14–15)

Läscentrumets artikel nummer 3 konstaterar att högläsning är det enda effektiva sättet att påverka barnets läsvanor. Artikeln handlar om Dr. Simone C. Ehmigs presentation *Reading aloud. Every child's basic need and a very rewarding investment. Research results on the value of reading aloud for the future of children* som hon höll vid Goethe Institut i Helsingfors den 24 januari 2018. Dr Simone C. Ehmig är forskningschef hos Stiftung Lesen som är den mest centrala läskunnighetsorganisation i Tyskland. Ehmig presenterade en forskning enligt vilken det finns till och med 73 miljoner vuxna människor i Europa med dåliga eller bristfälliga kunskaper i läsande eller skrivande. Det lönar sig att börja utvecklandet av läskunskapen redan när barnet är nyfött: det är tillräckligt med att läsa högt för barnet för 15 minuter per dag. (Ehmig 2018)

Föräldrarnas utbildningsnivå är något som lätt ärvs av barnen. Ändå är läsning ett bra och enkelt sätt att bryta socioekonomiska gränser. Barnen som föräldrarna läser högt för ofta säger att de tycker om att läsa och läser själv en bok per vecka eller till och med oftare. De är också framgångsrika i skolan. Enligt Ehmig blir läsning bekant för barnet genom att läsa högt för henne. Speciellt när det gäller pojkar finns det en klar skillnad mellan barn vars föräldrar har läst högt för dem och barn som inte har upplevt högläsning. Barn får rollmodeller genom att lyssna på sagor och de lär sig av människans karaktär och beteende. På detta sätt utvecklar barnet en större empatiförmåga. (Ehmig 2018)

Högläsning är viktigt för att barn kan njuta av litteratur: sagor gör högläsningen mycket intressant för barnen. När barnen får språklig input genom högläsning, utvecklar det deras ordförråd och uttrycksförmåga. Innehållet i sagor ger barn roll- och beteendemodeller samt kunskap om världen. När man läser för barn regelbundet, blir läsning en del av livet. (Ehmig 2018)

Ehmig påminner att högläsning inte bara är att lyssna tyst medan någon annan läser, utan det är viktigt att diskutera om det som man läser. Detta ska ske när man läser högt i skolan, daghemmet, biblioteket eller hemma. Högläsning är inte nyttigt bara för barnen utan också för föräldrarna eftersom den skapar en känsla av samvaro. Ehmig betonar att man inte kan börja läsa för tidigt för barnet. När barnet har lärt sig läsa är det viktigt att hålla de gemensamma lässtunderna i vardagen. Barnet är van vid att lyssna på tämligen komplicerade texter, men när hon lär sig läsa måste texterna vara enkla. Detta kan leda till frustrering. Det är viktigt att läsa högt för barnet så länge som hon vill. (Ehmig 2018)

Mira Mäkikokko (2019) har i sin pro gradu-avhandling undersökt lärarnas högläsning som del av litteraturundervisning. Det var 885 lärare som deltog i undersökningen: de svarade på enkäten i slutet av 2017. Nästan 90 % av de som svarade sade att de läser högt för sina elever. En del av lärarna läste högt för sina elever rutinerat medan några av lärarna läste högt för eleverna för att få dem lugna, för att motivera eleverna till att läsa själva eller som stöd till inläringen. Högläsning kunde också vara del av läsecirkel- eller fadderelevsverksamhet. Lärarna som svarade på enkäten var mycket oroliga eftersom läsning som hobby har minskats. Det är inte heller självklart att föräldrarna stödjer barnens läsning, vilket är också oroväckande. Enligt Mäkikokkos resultat spelar högläsning av lärarna en viktig roll i undervisningen. (Mäkikokko 2019).

Högläsning har en stor betydelse i språkutvecklingen: litteracitet handlar inte bara om att man kan läsa och skriva utan också att man kan förstå symboler och språkliga uttryck, hur de används överlag och hur det går att använda dem själva i interaktion med andra. (Fast 2010 i Pihlgren 2019). Det är viktigt att barnet har en trygg vuxen som läser högt: till exempel en förälder eller en lärare. Ändå räcker det inte med endast högläsningen: när barnet får diskutera om bilderna och händelserna i boken tillsammans med vuxna, syskonen eller skolkompisarna, går det att dela tankar och fundera på betydelser tillsammans. (Fast 2008, Dominković mfl. 2006 i Pihlgren 2019). Även om barnen inte har samma utgångsläge när det gäller språkutveckling eller hur vana de är vid att läsa, är högläsning en gemensam upplevelse till hela gruppen: högläsningen leder till inläringen av nya ord och skapandet av nya berättelser (Winther 2010 i Pihlgren 2019).

3 Metod och material

Här berättar jag om mitt metodval, hur jag förverkligade metoden i klassrummet samt hur jag dokumenterade elevernas svar. Jag berättar också om materialet som jag har använt till undersökningen: om klassboken samt frågeformuläret som jag gjorde för att få veta hur eleverna upplevde läsprojektet.

3.1 Metod

Jag använder fallstudie som min forskningsmetod. Jag har valt metoden eftersom den passar bäst i min forskning. Merriam (1994, 17) berättar att en fallundersökning som metod passar särskilt bra för att förstå och tolka sådana observationer som gäller pedagogiska skeenden och företeelser. Detta gäller speciellt en kvalitativt inriktad fallundersökning.

Fallstudier används för att kunna systematiskt studera en företeelse (Merriam 1994, 21), vilket jag har gjort med en viss struktur på lektionerna. När det gäller metodiskt angreppssätt, kan man skilja mellan experimentella och icke-experimentella metoder. När man gör experimentell forskning, ska forskaren kunna kontrollera situationen. Experimentell forskning har som syfte att studera orsak-verkan-relationer. Det är viktigt att kunna skilja mellan orsak och verkan och därför ska man fördela undersökningsspersonerna på kontrollgrupp och experimentgrupp. Jag har gjort ett pedagogiskt experiment men jag har inte någon möjlighet att jämföra med en kontrollgrupp.

Merriam (1994, 22) menar också att det är viktigt att skilja mellan surveyundersökning, som betyder en intervju- och/eller enkätundersökning, som forskningsgenre och att använda en surveyundersökning för att samla in information. Som en del av min undersökning använder jag en enkät för att samla in information om hur eleverna upplevde läsprojektet.

3.1.1 Högläsningssmetoden

Under läsåret då jag utförde undersökningen vikarierade jag som klasslärare i en språkbadsklass i huvudstadsregionen. Jag undervisade min egen klass (årskurs 4) i flera ämnen men också i modersmålsinriktad svenska. En del av lektionerna bestod av t.ex. grammatik och skrivande och en del av läsförståelse. Texterna i textboken var bra men ändå korta. Innan jag började min

undersökning med den nya romanen, läste vi en ungdomsroman i klassen. Romanen var kort och tämligen lättläst, men böckerna räckte till bara hälften av klassen. Eleverna skulle läsa i boken också hemma och sedan byta med en klasskompis så att också den andra skulle få läsa hemma. Flera gånger glömde eleverna boken hemma. Jag lärde mig av det här bokprojektet att inte göra på ett likadant sätt på nytt.

Lyckligtvis hade vi tillräckligt många exemplar av Karin Erlandssons *Pärllfiskaren* som jag hade valt till att läsa högt för eleverna och undersöka i under våren 2020. Böckerna skulle räcka till alla. Vi skulle läsa boken endast i skolan för att undvika svårigheterna när eleverna glömde böckerna hemma. Överhuvudtaget skulle det inte fungera att eleverna läste hemma när min tanke var att läsa högt för dem. Jag ville också kontrollera att de faktiskt arbetar enligt min metod: att de följer med i texten samtidigt som jag läser. Idén var att de skulle lära sig så mycket som möjligt och därför skulle de också följa med i texten.

Enligt min plan skulle vi hinna läsa två kapitel av *Pärllfiskaren* under varje 45 minuters litteraturlektion: jag skulle läsa högt medan eleverna skulle ha varsin bok där de skulle följa med i texten. Vi hade tre veckotimmar av svenska, varav varierande med litteraturlektioner: en eller två per vecka. Vi skulle ha sammanlagt 25 litteraturlektioner under våren. Efter läsningen skulle eleverna svara på några frågor i häftet (eftersom jag ville öva deras skrivande samt få samlat skriftliga svar på frågorna) och till och med hinna diskutera.

Vi hann arbeta på det här sättet på sju lektioner (fast med ingen tid för diskussion). Sedan kom Corona-viruset och skolorna stängdes. Eleverna var hemma hos sig, och under distansundervisningstiden kunde jag inte läsa för eleverna i klassrummet och det skulle också ha varit krångligt att göra så via ett videosamtal i Google Meet därför att det ofta fanns problem med ljudkvaliteten och störningar med internetkopplingen. När jag läser för mina elever, är det viktigt att de faktiskt kan höra mig och förstå vad jag säger utan att behöva leta i texten vad jag just sade. På grund av det här valde jag att spela in min högläsning för varje kapitel i boken på en webbsida (www.vocaroo.com) och sedan ladda ner ljudfilen. Jag hade namngett ljudfilerna efter bokens kapitel tillsammans med sidonumren därför att det skulle vara lättare för eleverna att hitta rätt fil. Efter detta laddade jag upp filen på Google Classroom tillsammans med de skrivna frågorna för varje kapitel. Google Classroom är en webbsida där man kan skapa sina egna kurser och dela undervisningsmaterial eller uppgifter till klassen, på ett likadant sätt som i Moodle.

Under den här tiden jobbade vi enligt schemat och eleverna läste och lyssnade samtidigt på två kapitel per lektion. Eleverna kunde hitta ljudfilen jag hade laddat upp tillsammans med frågor på varje kapitel i boken. Eleverna svarade på frågorna genom att kommentera ljudfilen på Google Classroom eller genom att skicka mig svaren antingen per e-post eller genom att dela en Word-fil med svar till mig på Google Drive.

Nästan alla elever hade tagit boken hem till sig innan skolorna stängdes för ungefär 1,5 månader men inte alla: några hade redan stannat hemma innan beslutet att stänga skolorna kom från regeringen. Lyckligtvis hade de här två eleverna utan bok hittat boken som svenskspråkig e-bok och ljudbok på BookBeat (en app med vilken det går att lyssna på flera olika slags ljudböcker eller läsa elektroniska böcker på olika språk). Dessa två elever följde med texten i e-boken men de också (enligt information som jag fick av dem) lyssnade på texten på ljudboken och inte på ljudfilen som jag hade laddat upp i Google Classroom.

Fast vi hade arbetat på det här sättet för en stor del av boken, var jag inte nöjd med arbetssättet. Eleverna svarade på frågorna som jag hade ställt till dem och det var meningen att jag skulle få se i deras svar hur bra de förstått texten i boken. Ändå hade vi inte haft tid för diskussioner. Lyckligtvis ändrades detta då skolorna öppnades igen för de sista drygt två skolveckorna i maj 2020. Vi hade tre hela timmar lektioner (3 x 60 min.) per skoldag och dessutom blev klassen delad i två grupper med hälften av eleverna i grupp A och hälften i grupp B. Vi var två lärare (en ämneslärare som hade också tidigare undervisat min klass och jag) som jobbade med grupperna och vi turades med grupperna. Vi hade 5 litteraturlektioner under den här tiden varav 3 gånger gav jag också hemläxa till eleverna: de skulle lyssna och läsa hemma de två nästa kapitlen så att vi skulle hinna läsa boken slut innan det blev sommarlov.

Under den här tiden hann vi läsa för det mesta två men också ibland tre kapitel per lektion. Jag läste först ett kapitel och sedan ställde jag frågor om kapitlet som eleverna skulle svara på. Eleverna fick svara i sina häften men för det mesta fick de svara muntligt. I båda fallen hade vi väldigt intressanta diskussioner. Ibland förklarade jag några ord för eleverna och ibland gav jag eleverna min tolkning av texten. Det här var det bästa, trevligaste och det mest effektiva sättet att gå igenom texten och förstå vad det egentligen står i texten. Jag tycker att eleverna var av samma åsikt.

3.1.2. Dokumentation

Innan varje lektion hade jag planerat lektionen, läst de två kapitlen själv och skrivit lämpliga frågor som eleverna skulle svara på. Jag gjorde frågor som hade med bokens innehåll att göra och som skulle mäta läsförståelsen. Jag gjorde också frågor som handlade inte direkt om vad det stod i boken: i några av frågorna skulle man läsa mellan raderna och förstå vad som egentligen hände och andra handlade om känslor: eleverna skulle svara t.ex. hur de själva skulle känna sig i en viss situation. Genom dessa frågor ville jag faktiskt väcka känslor hos eleverna för att göra läsningen mer meningsfull. Eleverna skrev svar på frågorna i häften som jag samlade till mig för att analysera. Efter varje lektion har jag också skrivit hur lektionen har gått, t.ex. om någon inte förstod texten eller ett visst ord samt hur jag förklarade dessa ord eller uttryck. Jag skrev också anteckningar om de sista lektionerna då vi för det mesta diskuterade. Min analys är baserad på elevernas svar både i deras häften och mina anteckningar om diskussionerna.

Jag hade också planerat att skicka ett frågeformulär hem till eleverna som de skulle fylla i tillsammans med sina föräldrar. I frågeformuläret skulle jag ha frågat om elevernas och familjernas läsvanor. Tyvärr skickade jag formuläret inte alls på grund av Corona. I stället gjorde jag ett annat frågeformulär som eleverna fyllde i i slutet av läsprojektet.

3.1.3 Etiska överväganden

Jag har bett om lov av alla elevers föräldrar att få använda material producerat av eleverna (t.ex. deras skriftliga och muntliga svar på frågorna på lektionerna) som material för min pro gradu-avhandling. Detta har jag gjort genom att skicka en blankett hem till eleverna: i blanketten berättar jag att undersökningen handlar om användning av skönlitteratur i språkbadsundervisning. Jag berättar att jag möjligtvis kommer att berätta i avhandlingen vilken årskurs eleven går i, elevens ålder, möjligtvis kön samt att skolan är en lågstadieskola i huvudstadsregionen och att det handlar om en språkbadsklass. Jag berättade också att jag varken skulle nämna namnet på eleven eller skolan i avhandlingen. Efter att avhandlingen har blivit färdig, kommer jag att förstöra materialet producerat av eleverna för att hålla deras anonymitet. Till slut bad jag föräldrarna att skriva under blanketten och därmed ge mig lov till materialinsamlingen. Blanketten finns som bilaga.

3.2 Material

I den här delen berättar jag om klassboken, om elevernas svar på frågorna som hade med bokens innehåll att göra samt om diskussionerna som jag hade med eleverna om bokens händelser. Jag berättar också om blanketten som eleverna fyllde i efter att vi hade läst boken.

3.2.1 Klassboken

Den skönlitterära romanen som jag använder som läromaterial samt som material till min undersökning heter *Pärlfiskaren* av Karin Erlandsson. Boken vann Runeberg Junior-priset 2018 och blev nominerad för Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris 2018. Boken har hyllats av flera och dessutom har vi tillräckligt många exemplar på boken i språkbadets bokskåp i skolan där jag arbetar. Boken är utgiven av Schildts & Söderströms.

Jag valde just den här boken eftersom den fanns lätt tillgänglig för hela klassen i språkbadskorridorens gemensamma bokskåp där lärarna får ta böcker till sina klasser. Dessutom hade jag hört mycket positivt om boken, t.ex. från en nyligen pensionerad lärare som förra året hade läst boken tillsammans med sina elever. Också hon berättade att det hade varit en lugn stämning i klassrummet då de hade läst boken och alla hade följt med fint och koncentrerat. I boken är kapitlen inte numrerade, men i min undersökning har jag numrerat dem för tydlighets skull.

Pärlfiskaren berättar om Miranda som är den skickligaste pärlfiskaren av alla. Ögonstenen är något som alla pärlfiskare drömmer om och Miranda vet att den kan bli hennes. Ändå tvingas Miranda att ta med sig Syrsa, ett barn som har sitt eget sätt att dyka som irriterar Miranda. *Pärlfiskaren* är en äventyrsberättelse om längtan, vänskap och det viktiga i livet. *Pärlfiskaren* är den första boken i serien *Legenden om ögonstenen*.

3.2.2 Elevernas svar

Som studiematerial har jag använt svaren av 20 elever som går i en svenskspråkig språkbadsklass på fjärde klassen. Svaren är till frågor som jag ställt till dem gällande boken *Pärlfiskaren* av Karin Erlandsson, boken som vi läste tillsammans i klassen. Svaren är både skriftliga (skrivna i varsitt häfte av eleverna själva) eller anteckningar gjorda av mig som baserar sig på elevernas yttranden i

våra muntliga diskussioner. Ibland var några elever sjuka och således hemma; alltså jag fick inte svar av alla elever till alla frågor. Jag kommer att analysera sammanlagt 9 litteraturlektioner. I tillägg kommer jag att berätta om elevernas svar till tre allmänna frågor som jag ställde till dem på den första litteraturlektionen. Frågorna handlar om högläsningen och elevernas förståelse av den.

Idén med frågorna om boken var att få eleverna att tänka på vad de just läst och hört samt om det gick att förstå det. Idén var också att lära sig läsa mellan raderna. Fast något inte står tydligt skrivet i boken, går det att dra slutsatser och förstå texten genom dem. Det finns också djupare nivåer i boken, eleverna lär sig också att tänka på sådant.

3.2.3 Frågeformuläret

Efter att vi hade läst boken bad jag eleverna att fylla i ett frågeformulär med frågor och självvärdering. Frågorna gällde om de hade lärt sig något under projektet, vad som hade varit bra, vad som hade varit dåligt, osv. Enkäten finns som bilaga. Eleverna fick svara anonymt eftersom jag tänkte mig att jag skulle få ärligare svar om de inte behövde skriva sina namn och således identifieras av sin lärare (mig). Tyvärr finns det också något negativt i detta: det går inte att förknippa svaren på enkätfrågorna med frågorna som gäller boken. På det här sättet skulle jag ha kunnat bättre förstå och dra slutsatser av elevernas inläring.

3.2.4 Timplanerna

Vi hade sammanlagt 25 litteraturlektioner med boken *Pärllfiskaren*, varav 7 lektioner i skolan och 10 lektioner hemma på distans. Dessa lektioner bestod egentligen av inspelad högläsning och därmed ingen ”riktig” lektion eller undervisning. Dessutom hade vi 5 lektioner i skolan efter Corona-karantänstiden och i tillägg 3 läxor som jag gav till eleverna under den här tiden.

Jag kunde inte analysera alla lektionerna så har jag valt 9 lektioner till analysen. Eftersom lektionerna blev lite annorlunda än vad jag hade planerat (t.ex. på grund av bristen på tid för diskussioner och på grund av Corona-viruset och karantänen), valde jag att analysera lektioner från olika perioder så att säga: tre lektioner i skolan innan Corona-tiden, två lektioner på distans samt fyra lektioner från tiden vi hade återvänt till skolan i slutet av våren. Jag valde just dessa lektioner eftersom de innehöll så mycket bra diskussion och elevers åsikter. Det finns några frågor om

innehållet i dessa lektioner men för det mesta handlar de om elevernas upplevelser och känslor, vilka jag tycker var det viktigaste i läsningen. Här presenterar jag timplanerna för de 9 valda lektionerna samt frågorna som jag ställde till eleverna.

I skolan

Lektion 1

På allra första litteraturlektionen delar jag ut böckerna till eleverna. Böckerna ska förvaras i klassrummet, så jag delar ut böckerna i början av varje litteraturlektion, eller hellre under föregående rast för att spara tid. Jag berättar för eleverna att jag kommer att göra en undersökning och att eleverna kommer att få två blanketter att fylla i hemma: en blankett som föräldrarna ska skriva under så att jag får samla in material som eleverna producerar för att kunna göra min undersökning. Eleverna skulle också få en annan blankett som de skulle fylla i tillsammans med föräldrarna: en blankett för att samla information om elevernas läsvanor hemma när det gäller högläsning, t.ex. om elevernas föräldrar läser högt för eleverna hemma, på vilket språk, osv. (Detta förverkligades inte på grund av distansstudierna under Corona-tiden, men de fick en annan blankett att själva fylla i slutet av läsprojektet.)

Efter det här berättar jag hur vi kommer att arbeta med boken, alltså att det är jag som kommer att läsa högt för eleverna och eleverna får lyssna och följa med i texten. Efter det här ska eleverna svara på frågor. Eleverna ska få nya häften speciellt för att svara på frågorna om boken. De ska alltid läsa boken i skolan och svara på frågorna i skolan (fast under Corona-tiden läste de böckerna hemma). Efter timmen ska de sätta häftena och böckerna på lärarens bord så att de inte tappar bort dem eller glömmer dem hemma, vilket sker väldigt ofta.

På första lektionen läser jag högt de två första kapitlen (*Spådomen* och *På havet*). Efter detta ska eleverna svara på frågor som jag både läser högt och visar skrivna på tavlan. Eleverna ska först svara på allmänna frågor om högläsningen (frågorna 1–3) och sedan frågor som gäller texten (frågorna 4–6). De ska inte slösa tid med att skriva själva frågorna i häftet utan bara markera sina svar med numren (1–6) så att jag vet vilken fråga det är fråga om. Jag ger dem också anvisningar så att det inte räcker bara med “ja” eller “nej” till svar, utan de ska svara med minst 2 meningar. I fråga 3 räcker det ändå med “nej” om man inte har läst boken tidigare.

1. Hur kändes det när man fick bara lyssna och följa med i texten? Beskriv. Minst 2 meningar.
2. Tycker du att det går att förstå texten när man får lyssna och titta på texten samtidigt? Minst 2 meningar.
3. Har du läst boken tidigare? På vilka språk? Om du har läst boken endast på svenska, var det lättare att förstå texten nu?

Spådomen och På havet

4. Hurdan är stämningen i texten?
5. Hur beskriver berättaren det som händer?
6. Förstod du vad det hände i det här kapitlet?

Det tar ungefär 20 minuter för mig att läsa två kapitel. Stämningen i klassrummet är lugn, alla lyssnar och koncentrerar sig och ingen hösslar (vilket sker ibland, men inte på litteraturlektionerna). Efter detta svarar eleverna på frågorna, men tyvärr tar det mycket tid och det blir bråttom i slutet av timmen varje gång på 45 minuters lektioner, inte så mycket på 60 minuters lektioner i slutet av varen.

Ibland ville eleverna slå upp ett visst ord i boken då de höll på att svara och ibland kom de till mig och frågade vad ett visst ord hette på svenska: dessa ord visade jag på tavlan för hela klassen och förklarade på svenska vad de betydde. Det här tycker jag att var väldigt bra; eleverna lärde sig nya ord (eller kom ihåg sådana som de redan har lärt sig men glömt bort). Boken kan också vara lite svår och förvirrande att läsa, eftersom man hoppar fram och tillbaka i tiden: det händer något nutiden, men sedan börjar Miranda berätta om vad som hände för flera år sen.

Det var också många elever som försökte prata med kompiserna, antagligen om svaren på frågorna. Jag var tvungen att säga till eleverna att jag inte ville ha några "rätta" svar utan allas egna svar; alltså det som de själva tycker att är rätt svar och hur de själva har tolkat texten. Ändå var det några som pratade med varandra, vilket kan ha haft en påverkan på några av svaren.

Lektion 3

Inför lektion 3 har vi haft en paus i högläsningen på grund av byte av klassrum (som tog mycket tid och energi och som också orsakade att eleverna blev väldigt rastlösa för ett par veckor). Dessutom var det också ett annat stort arbete (presentationer) inför föräldrakvällen som orsakade pausen. Jag

undrade om eleverna hade hunnit tappa sitt intresse för högläsningen, om de kunde koncentrera sig och om de skulle orka lyssna.

Först nu på tredje lektionen hade jag förstått att jag ska dela böckerna färdigt till eleverna för att spara tid; annars skulle det bli väldigt bråttom då de skriver och de skulle inte ha tillräckligt med tid.

Under två lektioner blev det en rastlös stämning då vi blev störda. Några gånger var det en elev som hade svårigheter att koncentrera sig och jag måste stå upp och gå till eleven för att visa var i texten jag läste och var hen skulle följa med i texten. Fast jag gjorde detta, avbröt jag inte läsandet, fast det kan hända att någon av eleverna ändå blev störd på grund av det här.

Lektion 4

Jag läser högt de två följande kapitlen, *Besök* (kapitel 7) och *Syrsa* (kapitel 8). Sedan ger jag samma instruktioner som vanligt: jag vill ha allas egna svar, det här gäller inte om rätta svar. Efter detta får eleverna svara på frågorna som jag, som vanligt, visar i skrift och läser högt:

Besök

14. Av vem får Miranda besök? Vad händer?

15. Om du var Miranda, vad skulle du göra?

Syrsa

16. Miranda är ganska kall mot Syrsa. Varför tycker du att det är så?

Jag höll den fjärde litteraturlektionen då vi fortfarande var i skolan. Det var måndag morgon och eleverna hade lite svårt att lugna ner sig. De hade mycket att berätta för varandra och dessutom var det fortfarande inte så lugnt i klassrummet efter klassbytet. Annars gick läsningen bra men många stod plötsligt upp och gick för att hämta vatten för att dricka eller papper för att kunna snyta näsan. Det här störde många och stämningen blev lite rastlös. Jag försökte fortsätta som vanligt men om någon börjar hössla, har jag också själv väldigt svårt att koncentrera mig på det jag säger eller läser. Dessutom var det också elever från klassen bredvid som knackade på dörren ett par gånger och ville antingen hämta ritningar från vårt klassrum eller be mig att öppna dörren till deras klassrum.

Stämningen var alltså inte alls så lugn som det brukar vara då jag läser högt, och tyvärr är jag ganska säker på att många tappade tråden och hade svårt att följa med i texten. En pojke hösslade

något annat och var besviken då jag sa att man inte fick kolla svar i boken. Jag betonade att man inte alls fick prata med kompisen eller fråga svar eftersom jag ville ha egna svar från var och en. Det var också en flicka som frågade mig vad "Syrsa" betyder. Syrsa var namn på flickan som Marko tog till Miranda i kapitel *Besök*. Jag undrar om eleverna har svårt att följa med i texten, om de förstår vad som händer i texten eller om de bara har det svårt att komma ihåg efteråt vad som hade hänt i boken.

Lektion 5

Efter läsningen på lektion 5 ber jag genast eleverna om att inte prata med varandra alls utan svara på egen hand; det spelar ingen roll om svaret är rätt eller fel. Jag undrar om jag borde säga att det är ett slags prov eller läsförståelse; kanske skulle de bli stressade då och det vill jag inte att de blir. Det här är alltså en del av min undersökning men jag vill att det ska också vara lugnande för dem att jag läser högt.

Lektion 7

Jag delar ut böckerna och häftena till eleverna på rasten innan lektionen. Under denna lektion läser jag högt kapitlen 13 *Mot fyren* och 14 *Fyrvaktaren Tekla*. Efter läsningen svarar eleverna på frågorna nedan. För att förklara fråga 23: boken berättas ur Mirandas synpunkt. Jag ville få eleverna att tänka på händelserna ur Syrsas synpunkt. Jag hoppas att detta hjälper dem också i det verkliga livet: att inte tänka på allt endast ur sin egen synvinkel utan att tänka också på hur andra känner och upplever saker och ting.

Mot fyren

23. Vad ser, hör och tänker Syrsa? Välj en situation i kapitlet och skriv om det med Syrsas ord: skriv om hur Syrsa upplever det. Skriv 5–10 meningar.

Fyrvaktaren Tekla

24. Varför kände Miranda sig lite besviken?

Som jag redan berättade i materialdelen, är det Miranda som är bokens berättare. Därför ville jag att eleverna skulle skriva en händelse (de fick själva välja, vilken) i kapitlet ur Syrsas synpunkt i fråga 23 om *Mot fyren*: de har nu kommit in i Mirandas huvud, men jag vill att de lär sig att tänka på saker också ur andras synvinkel; hur det känns för andra. Jag hoppas att det här utvecklar deras empatiförmåga och hjälper dem senare i livet.

På distans

Under Corona-begränsningarna då skolorna hade stängts jobbade eleverna hemma på distans. För att försäkra att eleverna faktiskt skulle höra min högläsning, läste jag inte högt för dem via Google Meet-videosamtalet utan spelade in kapitlen. Jag laddade upp ljudfilerna och frågorna på Google Classroom och där skulle eleverna lyssna på ljudfilen och svara på frågorna tillsammans med boken som de hade med sig hemma.

Lektion 14

På lektion 14 läste och lyssnade eleverna på kapitlen *27 Stigen* och *28 Försvunnen*. De svarade på följande frågor:

Stigen

48. Miranda ser en karta som föreställer himlen där stjärnbilden Octopoda finns. Vad gör Miranda och varför?

49. Vad hittar Miranda i en av kartorna? Vad bestämmer hon sig att göra?

50. Hurdan byteshandel har Iberis gjort?

Försvunnen

51. Vem letar Miranda efter?

52. Vad var det som hade varit gömt under sängen men var nu försvunnet?

53. Hildegard berättar om statyerna för Miranda. Vad tror du att statyerna letar efter? Vad tror du att de gjorde där innan det fanns någon skola?

Lektion 17

Under lektion 17 läste och lyssnade eleverna på kapitlen *Faror* (kapitel 31) och *Stiltje och en saga* (kapitel 32). De svarade på följande frågor:

Faror

58. Hurdana tankar väcker detta kapitel i dig? Berätta om dina tankar om:

- Mirandas tankar om Syrsa
- Mirandas tankar om ögonstenen
- vad det berättas om ögonstenen i boken som Miranda läser

- vad du tror att silverhornet gör, hur den fungerar

Stiltje och en saga

59. Vem är en pärlviskare?

60. Vad börjar Miranda förstå när det gäller Syrsa?

I skolan

Tillbaka i skolan efter karantäntiden delade jag klassen in i A-gruppen och B-gruppen som arbetade i varsitt klassrum för att kunna hålla säkerhetsavstånden. Alltså jag höll likadana litteraturlektioner skilt för båda grupper. Under den här speciella tiden var lektionerna 60 minuter långa, vilket betydde att vi hade mera tid också för diskussioner. Först läste jag ett kapitel och efter det svarade eleverna på frågor antingen skriftligt eller (för det mesta) muntligt efter vilket vi också diskuterade.

Lektion 20

På den här lektionen läste vi kapitlen 37 *Lydias hemlighet* och 38 *Mirandas historia*. Eleverna svarade på följande frågor:

Lydias hemlighet

69. Vad är Lydias hemlighet? Vem är hon egentligen?

70. Hur känner Lydia till Iberis?

71. Hurdant skulle livet bli om man hittade ögonstenen och aldrig mer skulle längta efter något?

Mirandas historia

72. Miranda berättar om sin pappa för Lydia. Hur måste Miranda ha känt sig då pappa plötsligt var försvunnen och aldrig kom tillbaka?

73. Hur känner Miranda sig nu när hon säger farväl till Lydia?

Lektion 21

På lektion 21 läste vi kapitlen 39 *I skogen* och 40 *Mot floden*. Eleverna svarade på dessa frågor:

I skogen

74. Hur beskrivs skogen? Hurdant är det där?

Mot floden

75. Hur känner Miranda sig i skogen?

76. Vad tycker du om sättet på vilket författaren beskriver allt det som händer och det som Miranda känner?

Lektion 23

På den här lektionen läste vi kapitlen 44 *I fallet* och 45 *Vid brasan*.

I fallet

84. Vad händer i fallet? Hur kommer Miranda och Syrsa bort från Iberis?

85. Syrsa är svag. Vad gör Miranda?

Vid brasan

86. Vad har förändrats med Syrsa?

87. Vad har Syrsa hittat?

Lektion 25

På denna sista litteraturlektion läste vi de tre sista kapitlen: 48 *Slutet på sagan*, 49 *I regnet* och 50 *Framme*. Eleverna svarade på följande frågor:

Slutet på sagan

92. Vad är det som Miranda plötsligt förstår när det gäller ögonstenen och Mirandas hem?

93. Syrsa har klättrat upp i trädet ur Mirandas rum. Vad kan hon se?

I regnet

94. Vad beundrar Syrsa i skogen?

95. Vad menar Miranda när hon säger ”men mest hittade vi något bättre”?

Framme

96. Hur känner Miranda när de har kommit framme?

Jag berättar om elevernas svar på frågorna i nedan i analysdelen.

4 Analys av resultaten

I den första delen (4.1) kommer jag att presentera elevernas svar på frågorna som handlade om bokens innehåll. Ändå kommer jag inte att presentera svaren till rent innehållsmässiga frågor eftersom de är ointressanta. De här frågorna står i timplanerna men jag behandlar dem inte i analysdelen. Istället har jag koncentrerat mig på frågorna som jag tyckte var de mest intressanta: frågorna som har med innehållet att göra men som kräver elevernas eget tänkande, läsning mellan raderna samt funderande över känslor: sina egna och andras. Jag ville att de också tänker på det som redan har hänt i boken och funderar vad som kanske kommer att hända.

I den andra delen (4.2) presenterar jag elevernas svar på frågorna i frågeformuläret som de fyllde i efter att vi hade läst boken slut. Jag ville veta hur eleverna kände sig i slutet av det långa läsprojektet samt hur de hade upplevt läsningen. Jag ville också få information om det läses högt hemma hos eleverna samt vilket sätt att läsa tycker de mest om samt vilket de tycker att är det mest nyttiga för dem.

4.1 Elevernas svar på frågorna om boken

I skolan

Lektion 1

På första lektionen fick eleverna svara först på allmänna frågor om högläsning (frågorna 1–3) och sedan på tre frågor till (frågorna 4–6) om de två första kapitlen.

1. Hur kändes det när man fick bara lyssna och följa med i texten? Beskriv. Minst 2 meningar.

Med denna fråga ville jag ta reda på hur eleverna upplevde min metod att lyssna samtidigt som de följde med i texten. Det var nog den första litteraturlektionen med denna metod och kanske var det något nytt för dem.

Eleverna tyckte att det var lugnande att lyssna på högläsningen och tänka. Också stämningen i klassrummet var lugn, vilket det inte alltid är. ”Det är jette lygnande. Jag mor betre.” säger en av eleverna.

Eleverna sade att det var lättare att förstå texten med den här metoden. Dr Simone Ehmig (2018) säger att när barnen har lärt sig läsa själva, läser föräldrarna kanske väldigt lite eller inte alls högt för dem. Jag tycker att det är viktigt att föräldrarna läser högt för sina barn också efter att barnen har lärt sig läsa själva, men jag förstår nog att det inte alltid är möjligt. Ofta har man för bråttom med att laga mat och hjälpa med läxorna för att hinna med att läsa högt. Det är också därför jag tycker att det är viktigt att läsa högt i skolan. En av eleverna skriver så här. ”Det kändes bra för att ofta jag läser och någon läser intte till mig. Och det var roligt att lysna för jag förstog hela tid vad hender.”

Några elever som läser mycket på fritiden svarade att de hellre skulle läsa själva: ”Det kändes helt okej. Eller liksom jag tycker att när jag läser ensam i min minne så kanske de är lättare.”

Ändå om man läser på svenska kan det finnas ord eller uttryck som eleverna inte förstår om de inte hör dem: språkbads eleverna har ju lärt sig svenskan muntligt och ibland kan det vara svårt att känna igen ett visst ord när det är skrivet. Därför tycker jag att metoden passar för alla slags läsare: både de starka och de svaga läsarna samt dem som befinner sig däremellan. En av eleverna tyckte att på det här sättet var det lättare att förstå hur man läser (uttalar) meningar, när läraren läser rätt. En av eleverna kommenterar så här. ”Det kändes helt bra, föratt man most inte konsentrera så mycket. Och om jag skulle läsit det ensam de skulle varit lite svårare att förstå.”

Det var också några som tyckte om själva läsandet men inte om frågorna som kontrollerar förståelsen och inleder till diskussioner. Det var också härligt att se hur viktigt läsandet är för eleverna och hur de upplever läsningen. Just den här känslan var jag ute efter när jag bestämde mig för att läsa högt en bok för mina elever: ”Det kändes som man skulle ha varit inne i böken. Det kändes också roligt.”

2. Tycker du att det går att förstå texten när man får lyssna och titta på texten samtidigt? Minst 2 meningar.

De flesta av eleverna tyckte att det var lättare att förstå när någon läser boken och speciellt när de följer med i texten samtidigt. Eleverna var själva medvetna om att det finns svåra ord i böcker, men

när det är någon annan som läser högt texten, går det att tänka på ordet samtidigt och således förstå vad som händer i sammanhangen: ”Det var jätte bra därför att du kan tänka den där svåra ord samtidigt, och därför att vi går snabbare.”

3. Har du läst boken tidigare? På vilka språk? Om du har läst boken endast på svenska, var det lättare att förstå texten nu?

Jag frågade detta eftersom jag visste att två av eleverna hade läst boken tidigare. Jag ville veta om också andra hade läst boken eftersom det säkert skulle påverka elevernas svar: man förstår ännu bättre om man redan har läst boken. Jag ville också få reda på hur de upplevde läsningen: om de hade läst boken på svenska, hade de förstått alla orden och uttrycken? Var det lättare att förstå nu? Det var endast två elever som hade läst boken förut: en hade börjat läsa boken hemma på finska och en annan hade läst boken både på finska och på svenska: enligt eleven hjälpte detta med svåra ord.

4. Hurdan är stämningen i texten?

De flesta av eleverna tyckte att stämningen i början av boken var lugn, några tyckte att det var nästan tröttande. Ändå var det många som tyckte att stämningen var samtidigt både lugn, spännande och intressant. Det hände inte så mycket i de första kapitlen, men eleverna väntade säkert på att spännande saker skulle snart hända.

5. Hur beskriver berättaren det som händer?

Jag fick varierande svar av eleverna på den här frågan. Enligt några var det lätt att förstå, men några sade att det var litet svårt att förstå men tyckte om texten ändå. Några tyckte att berättaren beskriver texten på ett intressant och spännande sätt med fina meningar och att det också går att förstå hur berättaren känner sig.

6. Förstod du vad hände i det här kapitlet?

Nästan alla eleverna sade att de hade förstått ganska bra vad som hände i kapitlet, men det fanns nog ställen eller ord som hade förblivit oklara. Det var också en svag läsare som hade haft lite svårt att följa med eftersom hen hade tappat den rätta raden.

Lektion 4

Frågan 15 handlade om kapitlet *7 Besök*.

15. Om du var Miranda, vad skulle du göra?

Med den här frågan ville jag få eleverna att tänka hur det känns för Miranda och hur de själva skulle hantera en sådan situation. Svaren var verkligen intressanta. En del var lite negativa: skulle inte vilja ta Syrsa med sig, skulle själv gå bort, säga att hen vill vara ensam, inte ta emot Syrsa och ”Jag skulle fråga att va ni gör”. Jag är osäker på det sista svaret, men jag har tolkat det som ett negativt svar. Jag är också osäker på svaret ”Jag skulle bara fortsätta mitt liv normalt.” Detta kan betyda att hen skulle ta hand om Syrsa eller inte.

Det värmer mitt hjärta att se elevernas positiva svar: en av dem skulle ge Syrsa sin säng, ”hjälpa honom” [Marko], ta Syrsa med sig till havet, bara ”ta” Syrsa och kanske dyka med henne, skulle vara vänlig, glad och snäll mot henne (det var flera som svarade så här med ett av adjektiven), lära Syrsa att hitta ögonstenen samt ”Om jag skulle vara Miranda skulle jag vara glad över Syrsa och det att hon skulle bo hos mig.”

Eleverna svarade på bara en fråga om kapitlet *8 Syrsa*:

16. Miranda är ganska kall mot Syrsa. Varför tycker du att det är så?

Eleverna hade olika slags mycket bra svar: Miranda kanske är trött, hon vill inte lära Syrsa, hon vill vara ensam. Hon skulle inte orka vara med Syrsa, hon vill vara ensam. Hon tycker inte om henne, hon vill ha ögonstenen för sig själv. Miranda är avundsjuk: Syrsa är en bra pärlfiskare och till och med yngre än Miranda. Miranda tycker inte om tanken att också Syrsa skulle bli en pärlfiskare. Miranda är den bästa pärlfiskaren men också rädd för att bli i skuggan av Syrsa

Ett av svaren hette så här: ”Kase Miranda är kall till Syrsa därför att dåm har någon kräl.” Det här var den första gången då Miranda träffade Syrsa, alltså de hade inte hunnit gräla. Det var också ett svar som jag inte kunde tolka: ”Jag vet inte att varför Miranda är så kall, där är ingen orsak att vara kall.” Jag vet inte eleven menar med detta svar: att Syrsa inte hade gjort något illa mot Miranda, alltså Miranda hade inte någon orsak till att vara kall mot henne. Eller om eleven hade förstätt

frågan så att det skulle vara kallt i rummet där de befinner sig. Jag hade nog läst högt frågorna (samt visat dem skrivna på tavlan) och förklarat ordet ”kallt” i den här frågan. Jag fick den uppfattningen att eleverna hade förstått min förklaring av ordet: att det inte betydde kallt i temperaturen utan att någon beter sig kallt mot någon annan och är till exempel ovänlig och oartig.

Det syns av dessa svar att eleverna är ganska inne i det som händer i boken och de har förstått bra. Det här var en fråga där man skulle läsa mellan raderna, alltså det fanns ingen direkt svar i boken. Eleverna skulle förstå texten och dra slutsatser på basis av den.

Lektion 7

På sjunde lektionen läste jag högt kapitlen 13 *Mot fyren* och 14 *Fyrvaktaren Tekla*. Här presenterar jag elevernas svar på frågan 23 om *Mot fyren*.

23. Vad ser, hör och tänker Syrsa? Välj en situation i kapitlet och skriv om det med Syrsas ord: skriv om hur Syrsa upplever det. Skriv 5–10 meningar.

Det var många svar som handlade om Syrsas förtrollande förmåga att höra pärlor. Att en av fötterna på stjärnbilden Octopoda ramlade ner hade gjort ett intryck på eleverna.

”Syrsa lyssnar i botten på stranden: först hör jag de blå pärlor de hör lite konstigt sen är de röda pärlor de låter jätte härligt innan de gula pärlor kommer hmm aha de vitta pärlo gula pärlor de låter nästa samma som de röda pärlor”

”Oj, där är solen! sa jag. Där hördes så mycket gula och blå pärlor. Miranda tittade octopoda glatt, och sen mig. – Nå, vad du stirrar mig? – Nej, jag bara tänkte på det, när octopoda har nu sju fötter. Jag håll hand på vattnet och skrattade.”

”Jag äter en smörgos, utan lov, men sen det händer. Octopodas ben ramlar! Jag är en liten tid förvonad, men sen jag märker att den är ny vakrade. Miranda tittar octopoda också. Hur är det möjligt?”

”Octopodan är fin. Den har åtta fötter. Den är vacker. Hur den kan se ut så? Jag vill se den av korta hållen. Den kallar mig. Hur har den vara på sådan?”

Eleverna skrev fina svar, men tyvärr går det inte att presentera alla svaren här. Svaren tyder på att boken har gjort ett intryck på eleverna och den har väckt elevernas fantasi till liv. Elevernas texter är dialogiska: eleverna gör sig själva till aktörer i texten. De berättar vad som händer och ställer frågor till läsaren och andra karaktärer?

På distans

Lektion 14

På lektion 14 läste och lyssnade eleverna hemma på kapitlen 27 *Stigen* och 28 *Försvunnen*. Jag presenterar svaren på frågan 53 om *Försvunnen*:

53. Hildegard berättar om statyerna för Miranda. Vad tror du att statyerna letar efter? Vad tror du att de gjorde där innan det fanns någon skola?

Jag hade hoppats att frågan skulle väcka mer diskussion eller varierande svar, men eleverna var ganska eniga om att statyerna på skolgården kanske visade vägen mot ögonstenen. Ändå tycker jag att det här inte var en ren innehållsfråga utan krävde lite eget tänkande och det att man hade hängt med i texten.

Lektion 17

Under lektion 17 läste och lyssnade eleverna på kapitlen *Faror* (kapitel 31) och *Stiltje och en saga* (kapitel 32). Här presenterar jag svaren på fråga 58 om *Faror*:

58. Hurdana tankar väcker detta kapitel i dig? Berätta om dina tankar om:

- Mirandas tankar om Syrsa
- Mirandas tankar om ögonstenen
- vad det berättas om ögonstenen i boken som Miranda läser
- vad du tror att silverhornet gör, hur det fungerar

Det känns skönt att läsa elevernas svar om hur de har förstått och upplevt texten. En av eleverna säger att Miranda inte tycker om Syrsa, och att eleverna själva inte tycker om det faktumet. En av eleverna säger att om Syrsa är till nytta till Miranda, får hon vara med, men om hon inte är till nytta (om hon inte ens är där), får hon inte vara med och Miranda låter henne vara med Iberis. Ändå säger en elev att Miranda bryr sig nog om Syrsa, fast hon inte vill erkänna det. Miranda borde också tänka på hur hon skulle kunna rädda Syrsa, men hon tänker bara på ögonstenen och har blivit beroende av den. Det är helt självklart för Miranda att det är hon som kommer att hitta ögonstenen eftersom hon är den bästa pärlfiskaren. Miranda tänker säkert också att hon måste hitta ögonstenen innan andra pärlfiskare hittar den. Eleverna tycker att det är också farligt att leta efter ögonstenen. En elev tycker att det kanske berättas i boken att ögonstenen inte på riktigt ger allt man vill ha.

Eleverna tycker att bara de som kan höra pärlor kan använda silverhornet eller att det fungerar bara med barn. En av eleverna tycker också att Miranda är fundersam på att hur det var möjligt att Syrsa kunde locka pärlorna till sig men Miranda inte kunde göra det. En elev tycker också att när man blåser väldigt högt i hornet, kommer pärlorna då. En elev tycker att silverhornet väljer sin ägare och det är bara ägaren som kan besluta vem som får använda det: nu har hornet valt Syrsa.

I skolan

Lektion 20

På den här lektionen läste vi kapitlen 37 *Lydias hemlighet* och 38 *Mirandas historia*. Efter att ha läst det första kapitlet fick eleverna svara på frågorna och vi diskuterade. Sedan läste jag det andra kapitlet och vi gjorde likadant efter det. Eleverna hade alltså delats in i A-grupp och B-grupp. Jag befann det ännu mycket lugnare att läsa för eleverna på det här sättet. Det var också mycket lättare att diskutera om boken när det inte fanns så många elever i klassrummet som det brukar vara. Det finns också några blyga elever i klassen och jag tycker att det var lite lättare för dem att öppna munnen och delta i diskussionen nu när det fanns färre elever i klassen. Dessutom hade vi nu mycket mera tid på oss eftersom i stället för vanliga 45 minuters lektioner hade vi nu 60 minuter på oss per litteraturläsa. Jag presenterar elevernas svar på frågorna 71 och 72:

Lydias hemlighet

71. Hurdant skulle livet bli om man hittade ögonstenen och aldrig mer skulle längta efter något?

Vi hade en väldigt intressant diskussion om den här frågan med båda grupperna. I båda grupperna var eleverna eniga om att livet inte skulle vara så intressant mera om man plötsligt fick allt det man längtar efter. Man skulle kanske aldrig mer åka någonstans (varför göra det om man inte vill längre?), favoritmaten skulle bli helt vardaglig och inte smaka bra längre, man kanske skulle sluta träffa sina kompisar till och med. Om man inte vill göra något mera (eftersom man inte längtar efter att göra något längre) och om man inte behöver göra något (sluta arbeta eftersom man redan har "allt"), stannar man kanske bara hemma med sina rikedomar. Så kan det hända att man blir ensam och ledsen. Ögonstenen kanske gör att man aldrig mer skulle längta efter något, men med eleverna kom vi fram till slutsatsen att det inte skulle vara en bra sak. Vi kom också att diskutera över om det skulle ens vara sant att ögonstenen bara ger allt man önskar: det kunde bara vara legend och så skulle man bli besviken.

Høien & Lundberg konstaterar att skriven text gör att lyssnaren (av högläsning) eller läsaren måste själv föreställa sig händelser i boken bortom "här och nu". Detta utvecklar kontextobundet språk och tänkande hos lyssnaren eller läsaren. Söderbergh säger att detta utökad språk resulterar i en utökad tankevärld. Läsandet alltså utvecklar tänkandet och detta kommer fram i elevernas svar och diskussioner. Enligt Olaussen utvecklar föräldrarna barnens förmåga att hantera text och reflektera över dess innehåll vid boksamtal. Naturligtvis går det också för lärare att genomföra boksamtal på ett likadant sätt. (Høien & Lundberg 1999, Söderbergh 1988, Olaussen 1989 i Dominković mfl. 2006, 14–15)

Mirandas historia

72. Miranda berättar om sin pappa för Lydia. Hur måste Miranda ha känt sig då pappa plötsligt var försvunnen och aldrig kom tillbaka?

Vi hade en mycket intressant diskussion med båda grupperna om hur man skulle känna sig om man som barn bodde mitt i skogen tillsammans med sin pappa och en morgon var pappa plötsligt borta. Eleverna sade att de skulle vara rädda: rädda för att vara ensamma hemma mitt i skogen och rädda för att något hade hänt till pappa. Några också sade att de skulle fara ut i skogen och leta efter pappa. Dominković mfl. (2006, 18–20) skriver om viktigheten av samspelet med boken. Barnet kan identifiera sig med bokens karaktärer och på det sättet förstå och uppleva de känslor som karaktärerna i texten upplever. Det går att diskutera om dessa känslor tillsammans när man har ett boksamtal i skolans trygga omgivning. Barnet lär sig också fundera på etiska frågor: mina elever funderade om pappan gjorde rätt när hon lämnade sin dotter mitt i skogen. Jag berättade också min

åsikt som vuxen och förälder för eleverna: att föräldrarna har ansvar för sina barn. Det går inte att bara lämna barnen på det där sättet utan föräldrarna måste ta hand om sina barn. Jag tyckte det här var en mycket viktig diskussion och det var mycket produktivt att diskutera om ämnet ur både barns och vuxnas synpunkt.

Lektion 21

På lektion 21 läste vi kapitlen 39 *I skogen* och 40 *Mot floden*. Jag presenterar diskussionerna om frågorna 74 och 76. Frågorna hör ihop tämligen mycket fast vi diskuterade om dem skilt.

I skogen

74. Hur beskrivs skogen? Hurdant är det där?

Det kändes skönt att höra elevernas tankar på kapitlet. I grupp A tyckte några att det var en intressant historia, att författaren har sin egen, originell stil att beskriva. Ändå tyckte en elev att texten upprepar sig för mycket. En annan sade rakt att han tycker mera om Tolkien som författare. I grupp B tyckte eleverna att man får en bra bild på det som händer samt om det som har hänt innan. En av eleverna säger att hen tycker om författarens stil men att också många andra har använt samma stil. Läsandet gör att eleverna blir medvetna om att olika författare har sina egna stilar att skriva och beskriva. Genom att läsa böcker skrivna av olika författare går det att jämföra olika stilar. Utan det här sorts beskrivning och detaljer skulle *Pärlfiskaren* vara en tunn och ointressant bok. En av eleverna berättade samma sak som hen tidigare hade skrivit i häftet: det kändes som att man skulle vara inne i boken.

Mot floden

76. Vad tycker du om sättet på vilket författaren beskriver allt det som händer och det som Miranda känner?

Vi fortsatte att diskutera om författarens stil att beskriva med grupp A. En av eleverna sade att författaren skriver så detaljerat och hen blir så glad över det. Den här eleven började en mycket livlig diskussion med en annan elev. De diskuterade om författarens stil och jämförde den med andra författare. De diskuterade också om bokens händelser, vad kanske kommer att hända samt om ögonstenen. Jag frågade dem först nu om de visste vad "ögonsten" betyder. Vi diskuterade om att det är något mycket viktigt och t.ex. barnen är vanligtvis ögonstenar till sina föräldrar. Vi diskuterade om lycka: barnen ger ofta lycka till sina föräldrar, fast inte nog på samma sätt som

bokens ögonsten som verkar ge materiell lycka som lätt kan tas bort eller som egentligen inte gör en lycklig alls.

Grupp B hade en lite annorlunda diskussion om samma ämne, men lika intressant. De betonade saken att Iberis är en ond människa som bara bryr sig om ögonstenen: hon vill ha ögonstenen för sig själv (och inte ge den till drottningen) och därmed ha allt som hon önskar. Ändå vill hon inte göra någonting själv: hon tvingar Syrsa dyka efter ögonstenen. Om hon skulle lyckas hitta den, skulle onda Iberis få allt och Syrsa skulle inte få någonting. Det finns alltså människor som är färdiga för att göra vad som helst och som inte bryr sig om andra människor.

Lektion 23

På den här lektionen läste vi kapitlen 44 *I fallet* och 45 *Vid brasan*. Här presenterar jag svaren på fråga 86 om *Vid brasan*.

86. Vad har förändrats med Syrsa?

Båda grupperna lade märke till att Syrsa var nu helt annorlunda. Vi diskuterade om att en sådan här traumatisk upplevelse kan ha en stor påverkan på människan och hennes beteende. Det kan vara en lång tid innan människan blir sig själv igen, om det alls sker.

Lektion 25

På denna sista litteraturlektion läste vi de tre sista kapitlen: 48 *Slutet på sagan*, 49 *I regnet* och 50 *Framme*. Jag presenterar diskussionerna om frågan 95 om *I regnet*. Vi diskuterade också sammanfattande om hela boken.

95. Vad menar Miranda när hon säger ”men mest hittade vi något bättre”?

A-gruppen var enig om att Miranda och Syrsa blev vänner, de hittade varandra. En elev, som jag hela tiden hade varit osäker på om hen lyssnade alls, svarade att Miranda har hittat sin ögonsten som är Syrsa. Jag blev helt förvånad: eleven hade nog lyssnat och jag tycker att han hade helt rätt med sin åsikt. Det kändes spännande för eleverna att Miranda kände sig hemma både dykande i havet och i skogen. Eleverna hade blandade känslor om Mirandas karaktär: ibland tyckte de om henne, ibland inte. En av eleverna berättade att hen kände ett barn som var helt likadan som Syrsa och därför var det lätt att föreställa sig Syrsas karaktär. Eleverna tyckte om beskrivningen och två

av dem berättade att de fick känslan att de själva skulle vara där. En av eleverna tillade också att det kändes som att hen skulle flyga och titta på händelserna. Eleverna tyckte också om det att världen och händelserna kändes som vanliga, men också med lämpligt mycket fantasi blandad med verkligheten.

Eleverna i B-gruppen tyckte att skogen var ett lugnande ställe för Syrsa efter de hemska upplevelserna med Iberis. Hon ville inte dyka men fick bekanta sig med vattnet på nytt genom regnet. Karaktärerna hittade Syrsas klockspelsskratt, en ny Miranda samt vänskapen – allt som de behöver. Eleverna kom till slutsatsen att Syrsa var Mirandas ögonsten. Eleverna kom också på att tänka vad som hade hänt om slutet av boken hade varit annorlunda. De funderade också om vad det finns kvar att berätta i resten av böckerna i serien. Jag berättade faktiskt för båda grupperna att det finns tre böcker till i bokserien *Legenden om ögonstenen*. Jag uppmuntrade dem att läsa böckerna på vilket språk som helst om de bara har möjlighet. När vi diskuterade om bokens karaktärer, tyckte de om Syrsas glada humör och Lydias vänlighet. De tyckte inte om Iberis men konstaterade själva att det måste också finnas en ond karaktär.

4.2 Elevernas syn på läsprogrammet

I slutet av läsprogrammet, alltså då vi hade redan läst hela boken, fick eleverna fylla i ett frågeformulär på lektionen. Eleverna skulle fylla i blanketterna anonymt, fast några hade skrivit sitt namn ändå. Jag ville att de skulle skriva anonymt därför att jag tänkte att jag skulle få ärligare svar av eleverna på det sättet: jag ville inte att eleverna skulle få känslan av att skriva svar som "läraren skulle tycka om" och eller att de skulle vara rädda för att ge negativ feedback.

Jag hade 21 elever på min klass varav 20 hade gett tillstånd till mig att få använda sina svar i min undersökning. Av dessa 20 elever var det 15 elever som fyllde i frågeformuläret. De som inte fyllde i blanketten var antingen sjuka eller i distansundervisning på grund av hälsoskäl. Först delade jag ut frågeformulären och sedan gick vi igenom frågorna så att jag läste högt dem och förklarade t.ex. ordet "metod". Man kan se i svaren att elever med lässvårigheter hade svårt att tolka fråga nummer 2. Nedan presenterar jag alla de sex frågorna i blanketten samt elevernas svar på dem.

1. Vad tyckte du om lärarens metod på högläsning (det att eleverna får samtidigt läsa/följa med i texten och lyssna då läraren läser högt)? Varför tyckte du / tyckte du inte om den?

De flesta (12 av 15 elever) tyckte om min metod att läsa texten högt samtidigt som eleverna själva fick följa med i texten. Eleverna tyckte om det när läraren läste högt en bok för dem och de fick själva lyssna. En av eleverna sade att det var lättare att förstå texten på svenska när man fick höra den samtidigt. En annan elev berättade att hen lärde sig bra, fast hen inte berättar något mera: det skulle ha varit intressant att veta om hen upplevde att det var lättare att förstå eller att hen lärde sig t.ex. nya ord eller uttryck. En av eleverna tyckte mycket om högläsningen men berättade att ibland var svårt att hänga med. Hen berättade att jag ibland läste för snabbt, fast jag försökte läsa i ganska lugn takt. Det här är något som jag måste ta hänsyn till nästa gång.

Det är helt naturligt att elevernas svar varierar med: några minns och lär sig saker bäst när de hör dem, några tycker mest om att läsa själva. En elev tyckte inte om det att man måste följa med i texten: hen skulle ha velat få välja själv om man ville eller inte ville följa med i texten (bara lyssna). Denna elev också tackade på blanketten att man fick ge sin åsikt. Detta är jag speciellt nöjd med!

Jag är glad över att jag fick så många positiva svar på min första fråga: detta bekräftar för mig att jag valde den rätta metoden. Bra att jag också fick svar som inte var lika som de flesta: jag tycker att metoden är bra men såklart passar metoden inte alla elever.

2. Vad lärde du dig genom denna metod?

Eleverna hade lärt sig mycket genom metoden. Jag fick varierande svar men nästan alla (12/15) sade att de hade lärt sig någonting. Eleverna hade lärt sig förstå och stava ord samt och de hade lärt sig helt nya ord. De hade också lärt sig mycket om uttalet. Några elever hade lärt sig läsa snabbare och följa med i texten bättre samt svara på frågor bättre än tidigare.

3. Vad tycker du att vi borde ha gjort annorlunda? Varför?

Jag fick inte många svar som sade att vi borde ha gjort något annorlunda. En av eleverna sade att hen skulle ha velat bara lyssna, blunda och koppla av utan att följa med i texten. En annan elev sade att hen skulle hellre ha velat läsa texten själv. Jag förstår dessa åsikter, men om vi hade gjort på dessa sätt, skulle det inte ha skett någon inlärning på samma sätt. En annan elev tyckte att vi borde ha gått igenom det som hände i boken, och jag håller med denna åsikt: fast vi hade frågor och gick igenom kapitlen i den takt vi läste, hade vi inte mycket tid för detta i slutet av läsprojektet och det är faktiskt synd. En av eleverna tyckte att klassen borde ha lyssnat bättre och inte ha hösslat då läraren

läste. Kanske hände detta lite men i övrigt lyssnade klassen väldigt intensivt och koncentrerat: jag var väldigt stolt över mina elever. Jag är också mycket glad över att jag fick ärliga svar av eleverna.

4. Brukar t.ex. dina föräldrar eller syskon läsa högt för dig? Brukar du själv läsa högt för dem? Varför tycker du att det är bra / inte bra?

Föräldrarna läser högt hemma hos några elever, speciellt om eleven har småsyskon. Ibland läser också småsyskonen. Eleverna själva tycker om högläsningen eftersom man då kan blunda och koppla av eller till exempel sy medan föräldrarna läser. Några elever brukar också själva läsa högt för sina föräldrar och syskon. Det läses inte regelbundet i alla av dessa hem, men eleverna skulle vilja ha högläsning ännu oftare.

Det läses inte högt hemma hos några elever. Detta beror ofta på att eleven tycker mera om att läsa själv eller på att föräldrarna inte hinner läsa för eleven, fast eleverna själva skulle tycka mycket om det. Eleverna tycker att det är synd eftersom de skulle njuta av högläsningen och de också tycker att de skulle lära sig mycket genom högläsningen. Föräldrarna kanske hinner inte läsa högt för sina barn fast de skulle vilja göra det och tyckte att det var viktigt att läsa högt. Några elever berättade att deras föräldrar hade tidigare läst högt hemma, men inte längre. Kanske de läser inte högt längre därför att eleven redan kan läsa själv.

Det är några som tycker om att läsa ensam, i lugn och ro. Jag njuter också mest av att läsa själv i lugn och ro, men som förälder tycker jag mycket om att lyssna då mina barn läser och berättar sagor. Det finns många sätt att läsa eller lyssna på böcker och berättelser, och jag tycker att det är viktigt att göra detta på olika sätt och samtidigt öva på sin hörförståelse.

Det kan också vara så att många föräldrar inte tycker att det är viktigt att läsa högt för sina barn mera då barnen redan kan läsa själva. Ändå kan det vara många som skulle vilja läsa men inte hinner, eller barnet inte vill att föräldrarna läser högt, eftersom barnet tycker mera om att läsa själv.

5. Vad är bra med högläsning?

Eleverna sade att när deras föräldrar läser högt för dem hemma kan de själva lugna ner sig, koppla av, ligga i sängen och bara njuta av högläsningen. Det är säkert lugnande efter en krävande skoldag, läxorna och hobbyerna. Eleverna tycker också att högläsningen i klassrummet har varit nyttigt för

deras inläring: de har lärt sig att stava och uttala ord samt förstå och minnas texten bättre och läsa snabbare. Eleverna är ändå olika slags läsare: några tycker mera om att lyssna, andra tycker mera om att läsa själva. En av eleverna berättar att när hen läser ensam, går det bättre att se och höra alla karaktärer i boken.

6. Speciellt när det gäller svenskspråkiga böcker, tycker du att det är bäst att

- a) få läsa boken på egen hand
- b) få lyssna på t.ex. en ljudbok, eller
- c) få lyssna och läsa (eller följa med i texten) samtidigt?

Vilket sätt njuter du mest av som läsare? På vilket sätt är det lättast att förstå texten?

Det var flera elever som nämnde två av alternativen. Tre av eleverna valde alternativen a och b: de tycker om både att läsa en bok på egen hand samt att lyssna på t.ex. en ljudbok. En elev sade att det beror på boken om hen vill läsa eller lyssna på den. En annan elev sade att som läsare njuter hen mest av att läsa själv men att det är lättast att förstå när man lyssnar. Den tredje eleven sade att det går lättast att förstå när man läser texten långsamt. Två av eleverna valde både a och c: de njuter mest av läsandet när de läser på egen hand men tycker att det är lättast att förstå texten när man lyssnar och läser samtidigt. Det var två elever som valde alternativet b och c: de båda njuter av alla sätten som läsare men de tycker att det är lättast att förstå texten om de lyssnar eller lyssnar och läser samtidigt.

Det var bara en elev som valde endast alternativet a: att läsa boken på egen hand. Eleven njuter mest av detta sätt att läsa när skrivaren berättar, alltså när huvudpersonen eller berättaren berättar vad som händer.

Två elever valde endast alternativ b: att lyssna på till exempel en ljudbok. De tycker om detta sätt att eftersom det går att till exempel städa samtidigt.

Det var fem elever som valde endast alternativet c: att lyssna och läsa samtidigt. De tyckte att på det sättet lär man sig bättre och det går bäst att följa med i vad som händer i boken.

”När man läser och lyssnar så det sak såm du läser så du mins det sak exempel om du läser om nötter
“nötter är goda, så du kommer det ihåg om du läser och lyssnar.”

Det kan alltså konstateras att eleverna tycker om att läsa på olika sätt: att läsa på egen hand passar bäst för några, att lyssna på till exempel en ljudbok för andra. 9 av de 15 eleverna upplevde dock att det var lättast att förstå texten att lyssna och följa med i texten samtidigt.

4.3 Svaren på forskningsfrågorna

I det här avsnittet svarar jag på de forskningsfrågor som jag ställde i början av undersökningen.

1. Hur påverkar högläsningen elevernas förståelse av texten?

På grund av mina resultat kan jag konstatera att högläsning påverkar språkbads elevernas förståelse av texten på ett mycket positivt sätt. Språkbads eleverna har lärt sig svenskan genom att höra och tala och det själva. De kan svenska mycket bra men det kan vara svårt för dem att känna igen vissa ord i sina skrivna former. Därför är det nyttigt för dem att höra och se texten samtidigt. Eleverna sade att det fanns vissa ord eller uttryck som de inte förstod men lät dem inte störa läsningen: de fastnade inte vid svåra ord eftersom de ”måste” gå vidare i texten i den takt som läraren läser. Metoden att läraren läser samtidigt som eleverna följer med i texten var lyckad hos språkbads elever.

2. Hur påverkar högläsningen elevernas språkinläring?

Jag kan säga att högläsningen hade en stor påverkan på språkbads elevernas språkinläring. De blev vana vid att läsa lång löpande text under vårens gång, vilket redan i sig är mycket viktigt för språkinläringen. De lärde sig kombinera det hörda med det lästa och på det sättet lära sig stavning på både bekanta och obekanta ord och uttryck. De lärde sig svara på frågor och använda också ordförråd som de hade lärt sig av boken. De lärde sig uttrycka sina åsikter på språkbads språket både skriftligt och muntligt. De lärde sig också diskutera om bokens karaktärer, händelser och fundera tillsammans vad kanske skulle hända. De lärde sig diskutera om sina känslor om bokens händelser och föreställa sig hur de skulle känna sig om de själva befann sig in i boken eller om bokens händelser hände i sina egna liv. Diskussionerna skapade också en känsla av samhörighet i klassen. Det går alltså att konstatera att eleverna hade en stark upplevelse av inläring.

3. Hur påverkar högläsningen elevernas intresse för läsning?

Tyvärr gick det inte att mäta hurdan påverkan som högläsningen hade på elevernas intresse för läsning. Enligt Merisuo-Storm och Soininen (2013) har föräldrarna och kompisarna en stor

påverkan på elevens läsintresse. Redan tidigare var eleverna intresserade av samma böcker under våra biblioteksbesök eller lånade intressanta böcker av varandra. Det finns många elever i klassen som är intresserade av läsning och jag tycker att det här intresset för läsning sprider sig i klassen. Några föräldrar, syskon och elever själva läser högt hemma hos sig, vilket är mycket viktigt och positivt eftersom det har en betydande påverkan på läsintresset hos dessa elever.

Merisuo-Storm och Soininen (2013) fortsätter att också läraren och litteraturuppfostran i skolan spelar en stor roll i det utvecklande läsintresset hos eleven. Jag har gjort mitt bästa i att få eleverna att bli intresserade av läsning. Jag höll litteraturlektioner för eleverna en eller två gånger på veckan under våren 2020. De fick alltså höra en hel del högläsning och kom in i bokens värld. De tyckte mycket om boken och kunde till och med jämföra olika författares stilar att skriva. Jag tycker att vårt läsprojekt och speciellt diskussionerna som vi hade kring boken och dess händelser har haft en stor påverkan på elevernas läsintresse.

5 Sammanfattning och diskussion

Jag läste högt romanen *Pärlfiskaren* av Karin Erlandsson för mina fjärdeklassare under våren 2020. Jag bestämde mig att pröva en högläsningssmetod där jag läser högt medan eleverna följer med i texten. Jag hade inte hört om en liknande metod men jag kom på att tänka på sagokassetterna från min barndom. Språkbads elever har starka muntliga kunskaper i svenska men deras skriftliga kunskaper är inte nödvändigtvis lika bra. Därför tänkte jag att den här metoden kanske skulle fungera bra med eleverna. Jag siktade på att förstärka deras kunskaper i stavandet på ord samt erbjuda upplevelsen av en bok också för de svaga läsarna.

I slutet av den första litteraturlektionen, alltså i början av hela det långa litteraturprojektet, ställde jag eleverna några allmänna frågor om högläsning. Eleverna tyckte att det var lugnande när jag läste högt för dem och högläsningen hade också en lugnande påverkan på stämningen i klassrummet. När jag började som klasslärarvikarie i den här klassen, var det väldigt rastlöst i klassrummet. Klassen hade nog redan lugnat ner sig väldigt mycket då vi började vårt litteraturprojekt, men ändå kan jag konstatera att högläsningen passar bra för situationer då man måste få eleverna att lugna ner sig även om jag själv är av åsikten att detta inte får tänkas som mål för läsandet.

Eleverna sade också att det kändes lättare att förstå texten när de fick höra texten samtidigt som de läste den. De gick ju redan på fjärde klassen när jag höll litteraturlektionerna för dem vilket betyder att de hade redan läst en hel del under sin skoltid. Ändå har de lärt sig svenskan i daghemmet eller senast i förskolan vilket betyder att de har lärt sig språket muntligt. Ett helt bekant ord muntligt uttalat kan orsaka förvåning om eleverna ser det bara i texten. När de hör ordet samtidigt, är det mycket lättare att förstå ordet.

Eleverna svarade på frågor efter varje eller varje två kapitel som jag läste högt för dem. En del av frågorna var helt innehållsmässiga men jag ställde dem också frågor som krävde läsning mellan raderna och slutsatser samt elevernas egen tolkning av händelserna och funderingar om det som kanske skulle hända i boken. I min analys koncentrerade jag mig på de frågor som krävde eget tänkande av eleverna. Eleverna hade svarat på frågorna skriftligt och det gick att märka i elevernas dialogiska texter att boken hade väckt elevernas fantasi till liv. I slutet av våren och boken hade vi mera tid på lektionerna än tidigare. Under denna tid hade jag väldigt givande och intressanta diskussioner med klassen. Vi diskuterade om känslöväckande och etiska frågor med boken som

utgångspunkt. Eleverna visade sig ha kommit in i boken och kunna tänka på händelserna ur karaktärernas synpunkt.

Eleverna fyllde i ett frågeformulär i slutet av den sista litteraturlektionen. Jag är väldigt nöjd med att eleverna upplevde högläsningen som positivt eftersom jag tycker att högläsningen är mycket viktigt, både hemma och i undervisningen. Det läses högt hemma hos ungefär hälften av eleverna och ibland läser eleverna och deras syskon också själva. Jag tycker att detta är ytterst viktigt och samtidigt skapar det en samhörighetskänsla i familjen. Ändå är det den andra hälften av eleverna hemma hos vilka föräldrarna inte läser högt. Ibland beror detta på att eleverna hellre vill läsa själva. Ändå beror det ofta på att föräldrarna inte hinner läsa, även om de skulle vilja göra det, vilket också eleverna själva tycker att är synd. Det är mycket viktigt att sprida information om högläsningens fördelar. Föräldrar till småbarn får information om detta i mödra- och barnrådgivning och de uppmuntras att läsa högt för sina barn. Ändå slutar föräldrarna ofta läsa högt för sina barn när barnen lär sig läsa själva. Det är en sak som också media har tagit upp då och då, men det kanske har inte haft den önskade påverkan på familjernas läsvanor. Högläsningen har flera fördelar: man lär sig lyssna koncentrerat och öva sin hörförståelse. Högläsningen skapar också en samhörighetskänsla i familjen och enligt min mening också i klassrummet. Barn som har nyligen lärt sig läsa läser tämligen enkla texter eftersom de ännu inte kan läsa svåra och komplicerade texter. Ändå är de vana vid att lyssna på sådana. Detta känns frustrerande för barnen eftersom de måste hoppa från komplicerade texter tillbaka till enkla texter om det inte finns någon som skulle läsa högt avancerade texter för dem.

Klassens läsprojekt lyckades nå mål som läroplanen sätter för årskurserna 3–6 i modersmålsinriktad A-svenska (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 235–238). Jag har nått det första målet (T1) genom att uppmuntra eleverna att intressera sig för svenskspråkig litteratur i form av högläsning av en modern klassiker som eleverna tyckte mycket om. Det sjätte målet (T6) riktar sig mot utvecklande språkkunskaper, kunskapen att arbeta i interaktion och att uppmuntra eleven till att delta i diskussioner. Eleverna har utvecklat sina språkkunskaper under hela våren genom att bekanta sig med en skönlitterär roman. De har lärt sig mycket om stavningen och uttalandet av svenskan samt deltagit modigt i diskussionerna om den lästa texten i klassrummet. De har uttryckt sina åsikter och diskuterat livligt med varandra. Mål nummer 9 (T9) riktar sig mot kunskapen att tolka texter. Jag har erbjudit eleverna en läsupplevelse där de fick höra och läsa en text samtidigt. De har lärt sig tolka text med hjälp av olika strategier. Mål nummer 10 (T10) har starkt med tolkning av texter att göra: eleverna svarade på frågor om texten och detta krävde att

man hade kunnat tolka texten. Några av frågorna hade med bokens innehåll att göra, andra krävde elevernas eget tänkande och läsning mellan raderna. De fick svara på frågorna både skriftligt och muntligt. Dessutom fick eleverna också diskutera och fundera tillsammans det som hände i boken. Vi har alltså nått dessa mål satt av läroplanen mycket bra.

Jag tycker att det har varit nyttigt för eleverna att jag läste högt för dem. Ibland hade de svårt att lugna ner sig på timmarna, men under högläsningstimmarna var de väldigt lugna. De blev till och med lite trötta ibland med jag tycker att detta var positivt: de fick en paus i skoldagen och dessutom fick de resa till en annan värld för en stund.

Med min första forskningsfråga ville jag få reda på hur högläsningen påverkar elevernas förståelse av texten. Eftersom de som språkbads elever har lärt sig det svenska språket muntligt, är det ibland svårt för dem att känna igen vissa ord i sina skrivna former i texter eller att stava vissa ord rätt. Det kan också vara svårt att göra skillnad mellan svenskans och finskans skrivregler. Att läsa högt för eleverna medan de fick följa med texten själva var nyttigt för eleverna: det hörda och det lästa stödde varandra. På det här sättet kunde de också se i texten hur man skriver vissa i uttalet bekanta och obekanta ord eller hur man uttalar ord som de har sett enbart i texten eller skulle inte veta hur man uttalar dem. Eleverna kan lätt fastna vid svåra ord eller uttryck i texten och till och med sluta läsa. När vi läste tillsammans, måste eleverna följa med i den takt som jag läste och således strunta i de ställen som de inte förstod: alltså vi lärde oss tillsammans att låta de svåra ställen bli och fortsätta att läsa. Fast det fanns ord som eleverna inte förstod i några ställen, kunde de ändå sluta sig till dem av kontexten efter att vi hade läst lite vidare. Min högläsningssättet var alltså lyckad hos språkbads elever.

Då jag började läsa den här boken till mina elever hade jag undervisat dem för ungefär ett år. Förra våren gick de på trean och då hade de svårt med vanliga skolrutiner, t.ex. hur man håller sig tyst då någon annan (t.ex. läraren) har muntur, hur man markerar, osv. Då läste högt jag en annan bok till dem, men då satt de bara och lyssnade, då hade de ingen text att följa med i. De hade väldigt svårt att lyssna och koncentrera sig i texten och då blev det också väldigt svårt med hela läsandet.

Nu när eleverna gick på fyran och vi hade redan arbetat mycket tillsammans, hade de mognat sig en hel del och lärt sig skolrutinerna. De satt fint och följde med i texten. De flesta verkade njuta av högläsningen och jag tycker att det var bra för dem på flera sätt: att ta det lugnt på sätt och vis, fast de skulle koncentrera sig i texten men ändå kunde de ha en lite lugnare stund. De lärde sig nya ord

och uttryck och förstärkte de gamla genom att se och höra dem samtidigt: nu kunde de kombinera det skrivna ordet och det uttalade ordet. De fick fundera på texten och skriva sin egen tolkning av texten. Dessutom fick de läsa en väldigt uppskattad och vackert skriven bok som jag hoppas att ska få dem att vilja läsa också andra böcker på svenska, t.ex. de tre andra delarna i bokserien.

Eleverna lärde sig mycket genom min metod: de lyssnade på min högläsning samtidigt som de koncentrerade på den tryckta texten i boken framför sig. De kunde alltså höra och se texten samtidigt. Eleverna berättade att lärde sig läsa snabbare samt stava och uttala ord. Därför kan jag svara på min andra forskningsfråga och konstatera att min högläsningmetod var mycket effektiv när det gäller elevernas inläring. Språkbads eleverna har lärt sig det svenska språket i daghemmet eller senast i förskolan då de inte ännu kunde läsa: de har alltså lärt sig språket muntligt. Det finns nog några som redan lär sig läsa och/eller skriva redan tidigare, men överlag lär sig språkbads eleverna att läsa och skriva i skolan, vilket sker alltså på svenska. Ofta lär de sig också läsa och/eller skriva på finska hemma innan de börjar finskan i skolan på tredje årskurs.

Fast mina elever gick redan på fjärde årskurs i skolan då jag utförde undersökningen, är det vanligt att de fortfarande inte kan stava eller uttala alla orden helt korrekt. De är tvåspråkiga och skrivreglerna i finskan och svenskan blandas lätt. Därför är det nyttigt att de hör och ser texten samtidigt så att texten läses högt av någon annan: till exempel läraren eller bibliotekarien. Eleverna själva läser högt i klassrummet när det behandlas till exempel en text i textboken. Ofta kan de inte koncentrera sig helt på innehållet eller uttalet av ord eftersom de väntar på sin egen tur och nervösa om att läsa det rätta stycket av texten.

Enligt läsforskaren Frank Smith (2000 i Ingemansson 2017) finns det två grundläggande villkor för att kunna lära sig läsa: det ska finnas intressant material att läsa och det ska också finnas en vägledare som kan hjälpa med tolkandet av texten. *Pärlfiskaren* av Karin Erlandsson var en bok som eleverna tyckte mycket om. Jag som deras lärare fungerade som vägledare: jag hjälpte eleverna att tolka texten och dess betydelser samt förde diskussioner som eleverna deltog ivrigt och uttryckte sina åsikter modigt. Eleverna blev vana vid att läsa lång löpande text vilket är viktigt för språkinläring.

Jag tycker att högläsningen har varit bra också för elevernas självförtroende: de hade nu läst en tjock bok på sitt språkbadspråk. De hade lärt sig mycket om både språket och om förståelse och tolkning av en text. Jag tycker att efter detta läsprojekt känns det mycket lättare för dem att läsa en

annan bok på svenska. Enligt Merisuo-Storm och Soininen (2013) påverkas elevens läsintresse av föräldrarna och kompisar, men också läraren och skolans litteraturuppföstran har en stor påverkan på det. Mest påverkas elevernas läsintresse av texter som är lämpliga i sin språk- och åldersnivå och som är intresseväckande och meningsfulla för eleven.

Jag hade inte möjlighet att fråga eleverna efteråt hur projektet har påverkat deras läsvanor. Ändå pratade jag med mamman till en av eleverna på ett födelsedagskalas i en inomhuslekpark när jag höll på att finlipa min avhandlingstext. Hon berättade att projektet hade säkert haft en påverkan på hennes barn: tidigare hade hen inte läst någon bok på språkbadspråket frivilligt, men under sommaren och hösten efter vårt läsprojekt hade hen läst på svenska. Vad glad och stolt över eleven jag blev.

Nu är jag halvvägs utbildad till ämneslärare, men jag hoppas att kunna fortsätta arbeta som klasslärare i en språkbadsklass. Det här läsprojektet och pro gradu-undersökningen var viktiga för mig och jag hoppas att kunna använda litteratur i svenskundervisningen också i fortsättningen. Det är viktigt att få barnen till att läsa och det är något som jag vill för min del kämpa för både i skolan och hemma med mina egna barn. Jag tycker att mot slutet av boken blev det lättare att göra bra frågor till eleverna att svara på – speciellt tanke- och känslöväckande frågor. Efter att få övat detta hoppas jag att det är lite lättare att göra bra frågor nästa gång till en annan bok.

Det är svårt att mäta undersökningens validitet och reliabilitet utan att studera alla dess komponenter men om detta inte är möjligt, går det att diskutera om saken istället (Guba & Lincoln 1981, 378 i Merriam 1994, 175). Jag tycker att min analysteknik har varit lämplig: jag har valt att analysera de frågorna och svaren som har mest innehåll och information i sig om elevernas läsprocess och tänkande. Jag har bekantat mig med litteratur och tidigare undersökningar men ändå har jag valt min egen metod till högläsningen i klassrummet. Jag har dragit mina slutsatser baserade på elevernas svar men också med tanke på litteraturen, alltså mina slutsatser vilar på empirisk information. När man tänker på undersökningens reliabilitet, går undersökningen att upprepas på andra språkbads elever. Ändå beror resultaten helt på eleverna och samma resultat kommer säkert inte att nås. Eleverna är olika: det finns svaga och starka läsare samt de som finns däremellan. Några lär sig bäst genom att läsa själva, några genom att lyssna, några till genom att göra båda samtidigt. Det beror också på hur mycket eleverna läser på sin fritid: har man förmågan att läsa mellan raderna och fundera vad som kanske kommer att hända senare i boken.

Eleverna tyckte att det finns många bra saker i högläsning. När föräldrarna läser för eleverna hemma, går det bara att koppla av, lugna ner sig och njuta av högläsning. De tyckte att högläsning är bra också i skolan eftersom det går att lära sig så mycket: de lärde sig stava och uttala ord samt läsa snabbare. Det finns variation i vilket sätt som eleverna njuter mest av som läsare: några tycker mest om att läsa på egen hand, andra tycker mest om att lyssna och till exempel sy eller städa samtidigt. Drygt hälften av eleverna som fyllde i frågeformuläret (9/15) tyckte att de är lättast att förstå texten i speciellt svenskspråkiga böcker genom att lyssna och följa med texten samtidigt.

Jag märkte av elevernas svar att många tyckte om det när jag läste högt till dem, men några (just de som läser mycket hemma) skulle helst ha läst på egen hand. Det tycker jag att är helt naturligt eftersom då får man dyka in i boken på ett annat sätt och man får läsa precis i sin egen takt, och till och med har man en helt annan stämning. Som alla andra människor, eleverna är olika: det passar bäst för någon att lyssna medan en annan vill hellre läsa själv.

6 Slutsatser

Högläsning när eleverna får själva följa med i texten är nyttigt för språkbads elever. De utvecklar förmågan att läsa snabbare och de fastnar inte vid svåra ord eller uttryck eftersom de inte "hinner" göra det. Ändå kan de förstå de här svåra ställena med hjälp av kontexten.

Högläsning genom denna metod påverkar också elevernas språkinlärning på ett positivt sätt. Eleverna lär sig nya ord och uttryck samt hur man uttalar och stavar dem. De lär sig också använda det här nya ordförrådet när de skriver svar på frågorna om boken och när de diskuterar om bokens händelser. Eleverna lär sig också att tänka på saker ur någon annans perspektiv och ta hänsyn i deras känslor: det här utvecklar elevernas empatiförmåga. De lär sig uttrycka sina tankar, åsikter och känslor på språkbads språket både i sina skriftliga svar och muntligt i diskussioner i klassrummet. Eleverna lär sig fundera över de etiska frågorna som själva boken ställer. Eleverna lär sig producera kreativ, dialogisk text på basis av boken. Högläsning på det här sättet når också mål som läroplanen 2014 sätter.

Högläsning har en positiv påverkan på elevernas intresse för läsning överhuvudtaget samt att läsa på språkbads språket också på fritiden. Om föräldrarna och vännerna till eleven är intresserade av att läsa, blir också eleven själv intresserad av läsningen. Det är viktigt att läsning syns i skolan: speciellt lärarens intresse för läsning syns i undervisningen och påverkar elevens utvecklande läsintresse på ett stort sätt. Allra viktigast är ändå att hitta läsmaterial som intresserar och känns meningsfullt för eleven. Läsmaterialet ska vara lämpligt både på sin språkliga och åldersnivå.

Genom att ha läst en hel, tjock skönlitterär roman på sitt språkbads språk, har eleverna fått språkligt självförtroende. Efter detta känns det inte längre så svårt för eleverna att ta en svenskspråkig bok och börja njuta av läsningen.

Källor

Aaltonen, Lotta-Sofia 2020: Lukuklaani-tutkimus. Ala- ja yläkoulujen alkukartoitusten koosteet, analyysi ja tiedottaminen. Tutkimusraportti 2017–2019. Hämtad 10.11.2020.

<<https://blogs.helsinki.fi/lukuklaani/files/2020/01/Lukuklaani-tutkimusraportti-2017%E2%80%932019.pdf>>

Bjar, L. & Liberg, C. (red.) (2010). Barn utvecklar sitt språk. 2., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur. I: Lunneryd, Anna & Muric, Arnesa 2018: ”Barnen har en ny relation till böcker idag...”. En studie om högläsning i förskolan. Pedagogiskt arbete. Högskolan i Borås. Hämtad 10.11.2020. <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229921/FULLTEXT01.pdf> 10.11.2020>

Christian, Donna; Fortune, Tara Williams & Tedick, Diane J. (red.) 2011: Immersion Education. Practises, policies, possibilities. Channel View Publications.

<<https://ebookcentral-proquest-com.libproxy.helsinki.fi/lib/helsinki-ebooks/detail.action?docID=837798>>

Dominkovič, K; Eriksson, Y. & Fellenius, K. 2006: Läsa högt för barn. Lund: Studentlitteratur.

Dominkovič, K; Eriksson, Y. & Fellenius, K. 2006: Läsa högt för barn. Lund: Studentlitteratur. I Pihlgren, Ann S. 2019: Högläsning. Stockholm: Skolverket. Hämtad 9.11.2020.

<https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/F%C3%B6rskola/021-Lasa-oberatta/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M21_fsk_01A_01_hoglasning.docx>

Ehmig, Simone C. 2018: Reading aloud. Every child’s basic need and a very rewarding investment. Research results on the value of reading aloud for the future of children. Seminariet 24.1.2018, Goethe Institut & Lukukeskus. Hämtad 10.11.2020 <<https://luelapselle.fi/artikkeli-3/>>

Fast, C. 2008: Literacy – i familj, förskola och skola. Lund: Studentlitteratur. I Pihlgren, Ann S. 2019: Högläsning. Stockholm: Skolverket. Hämtad 9.11.2020.

<https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/F%C3%B6rskola/021-Lasa-o-beratta/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M21_fsk_01A_01_hoglasning.docx>

Fast, C. 2010: Inbillningskraftens betydelse för barns läs- och skrivutveckling. I: Axelsson, M., Bergöö, K., Brink, L., Fast, C., Jönsson, K. & Kåreland, L. (red.) Bygga broar och öppna dörrar. Stockholm: Liber i Pihlgren, Ann S. 2019: Högläsning. Stockholm: Skolverket. Hämtad 9.11.2020.

<https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/F%C3%B6rskola/021-Lasa-o-beratta/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M21_fsk_01A_01_hoglasning.docx>

French immersion. Wikipedia. Hämtad 10.11.2020.

<https://en.wikipedia.org/wiki/French_immersion>

Fortune, Tara Williams & Tedick, Diane J. (red.) 2008: Pathways to multilingualism. Evolving perspectives on immersion education. Multilingual Matters Ltd.

<http://search.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=215745&site=ehost-live&scope=site&ebv=EB&ppid=pp_xv>

Guba, E.G. & Lincoln, Y.S. 1981: Effective Evaluation. San Francisco: Jossey-Bass. I. Merriam, Sharran B. 1994: Fallstudien som forskningsmetod. Lund: Studentlitteratur.

Heimer, M. 2016: Högläsning i förskolan - vägledning till litteraturen. 1. uppl. Stockholm: Gothia Fortbildning. I: Lunneryd, Anna & Muric, Arnesa 2018: "Barnen har en ny relation till böcker idag...". En studie om högläsning i förskolan. Pedagogiskt arbete. Högskolan i Borås. Hämtad 10.11.2020.

<<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229921/FULLTEXT01.pdf> 10.11.2020>

Høien, T. & Lundberg I. 1999: Dyslexi. Stockholm: Natur och Kultur. I Dominkovič, K; Eriksson, Y. & Fellenius, K. 2006: Läsa högt för barn. Lund: Studentlitteratur.

Ingemansson, Mary 2017: Lärande genom skönlitteratur. Djupläsning, förståelse, kunskap. Lund: Studentlitteratur.

Lukukeskus – Läscentrum: 10 faktaa lukemisesta 2020. Hämtad 12.11.2020.

<<https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2020/>>

Lukuklaani-tutkimus. Tiedote 1/2020. Yhteisöllinen lukeminen tukee lukemotivaatiota. Hämtad 10.11.2020.

<https://blogs.helsinki.fi/lukuklaani/files/2017/09/Tiedote_Lukuklaani-tutkimuksen-tulokset-2017%E2%80%932019.pdf>

Lundahl, Bo 1998: Läsa på främmande språk. Lund: Studentlitteratur.

Lunneryd, Anna & Muric, Arnesa 2018: ”Barnen har en ny relation till böcker idag...”. En studie om högläsning i förskolan. Pedagogiskt arbete. Högskolan i Borås. Hämtad 10.11.2020.

<<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229921/FULLTEXT01.pdf> 10.11.2020>

Merisuo-Storm & Soininen 2013: Esi- ja alkuopetusikäisten poikien itsetunto, lukemisasenteet, lukemisinäkuva ja lukemisen taidot. I Mahlamäki- Kultanen, Hämäläinen, Pohjonen, Nyssölä (toim.) Maailman osaavin kansa 2020 – Koulutuspolitiikan keinot, mahdollisuudet ja päämäärät. Raportit ja selvitykset 2013:8. Tammerfors: Utbildningsstyrelsen. I Lukukeskus – Läscentrum: 5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta. Hämtad 21.11.2020. <<https://luelapselle.fi/5-faktaa/#fakta-3>>

Merriam, Sharran B. 1994: Fallstudien som forskningsmetod. Lund: Studentlitteratur.

Mäkikokko, Mira 2019: Opettajan ääneen lukeminen osana alakoulun kirjallisuuden opetusta Lukuklaani-aineistossa. Pro gradu-avhandling. Helsingfors universitet. Hämtad 10.11.2020.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/299600/Makikokko_Mira_Pro_gradu_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Olaussen, B. 1989: Utvikling av lærestrategier: Et sentralt trekk i foreldres vaner ved høytlesing for førskolebarn. I J. Frost (red.): Hvidbog fra Fredensborgskonferencen. Köpenhamn:

Undervisningsministeriet. I Dominkovič, K; Eriksson, Y. & Fellenius, K. 2006: Läsa högt för barn. Lund: Studentlitteratur.

Pihlgren, Ann S. 2019: Högläsning. Stockholm: Skolverket. Hämtad 9.11.2020.

<<https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api->

v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/F%C3%B6rskola/021-Lasa-o-beratta/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M21_fsk_01A_01_hoglasning.docx>

Satokangas, Henri; Grünthal, Satu; Routarinne, Sara & Tainio, Liisa 2019: Tietokirjoja lukemaan! Tietokirjallisuus lukutaidon kehittäjänä Lukuklaani-hankkeessa. I: Helena Ruuska (red.) Tutkimuskohteena tietokirja. Helsingfors: Helsingfors universitet. I: Aaltonen, Lotta-Sofia 2020: Lukuklaani-tutkimus. Ala- ja yläkoulujen alkukartoitusten koosteet, analyysi ja tiedottaminen. Tutkimusraportti 2017–2019. Hämtad 10.11.2020.

<<https://blogs.helsinki.fi/lukuklaani/files/2020/01/Lukuklaani-tutkimusraportti-2017%E2%80%932019.pdf>>

Smith, Frank 2000: Läsning. Stockholm: Liber. I: Ingemansson, Mary 2017: Lärande genom skönlitteratur. Djupläsning, förståelse, kunskap. Lund: Studentlitteratur. Söderbergh, R. 1988: Barnets tidiga språkutveckling. Lund: Liber. I Dominkovič, K; Eriksson, Y. & Fellenius, K. 2006: Läsa högt för barn. Lund: Studentlitteratur.

Tarvainen 2016: 100-vuotiaan Suomen uusi lukutaito -hankkeen loppuraportti. Lukukeskus – Läscentrum. Hämtad 21.11.2020. <<https://luelapselle.fi/5-faktaa/#fakta-3>>

Utbildningsstyrelsen 2014: Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Hämtad 1.11.2020.

<<https://www.opf.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-laroplanen-den-grundlaggande-utbildningen>>

Winther, F. 2010: Et retorisk blik på læselyst og litteraturformidling til børn. I: Madsbjerg, S. & Romme Lund, H. (red.) Læselyst og læring. Virum: Dansk Psykologisk Forlag. I: i Pihlgren, Ann S. 2019: Högläsning. Stockholm: Skolverket. Hämtad 9.11.2020.

<https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/F%C3%B6rskola/021-Lasa-o-beratta/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M21_fsk_01A_01_hoglasning.docx>

Bilaga 1 Tillståndsblanketten

Hei!

Nimeni on Tiia Mensio ja olen 4K-luokan luokanopettaja. Kirjoitan pro gradu -tutkielmaani Helsingin yliopistolla pohjoismaisten kielten aineessa. Pro gradu -työssäni tutkin kaunokirjallisuuden käyttöä kielikylpyopetuksessa ja kerään aineistoa tutkielmaani varten 4K:n ruotsin kurssilta.

Käytän tutkimuksessani oppilaiden kirjallisia ja suullisia (tunnilla tai mahdollisessa haastattelussa) tuotoksia koskien ruotsin opetuksessa käyttämäämme kaunokirjallisuutta. Pro gradu -työssä ei mainita oppilaan nimeä tai koulun nimeä. Työssä tullaan mainitsemaan oppilaan luokka-aste, ikä ja mahdollisesti sukupuoli sekä se, että koulu on pääkaupunkiseudulla sijaitseva alakoulu ja luokka on kielikylpyluokka. Kun työni on valmis, tuhoan työhön käytetyn materiaalin, jotta oppilaan anonymiys säilyy.

Pyydän teitä täyttämään ja allekirjoittamaan allaolevat kohdat ja näin antamaan luvan materiaalin keräämiseen. Pyydän myös palauttamaan lomakkeen minulle oppilaan mukana mahdollisimman pian.

Oppilaan nimi: _____

Päivämäärä ja paikka: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Huoltajan nimenselvennys: _____

Bilaga 2 Frågeformuläret

Frågeformulär om högläsning

1. Vad tyckte du om lärarens metod på högläsning (det att eleverna får samtidigt läsa/följa med i texten och lyssna då läraren läser högt)? Varför tyckte du / tyckte du inte om den?

---

2. Vad lärde du dig genom denna metod?

---

3. Vad tycker du att vi borde ha gjort annorlunda? Varför?

---

4. Brukar t.ex. dina föräldrar eller syskon läsa högt för dig? Brukar du själv läsa högt för dem?

Varför tycker du att det är bra / inte bra?

---

5. Vad är bra med högläsning?

---

6. Speciellt när det gäller svenskspråkiga böcker, tycker du att det är bäst att

a) få läsa boken på egen hand

b) få lyssna på t.ex. en ljudbok, eller

c) få lyssna och läsa (eller följa med i texten) samtidigt?

Vilket sätt njuter du mest av som läsare? På vilket sätt är det lättast att förstå texten?
